

Univerzita Karlova v Praze

Pedagogická fakulta

Katedra anglického jazyka a literatury

Rozbor překladů knihy Arthura Ransoma

Swallows and Amazons

Autor: Zdeňka Šimonová

Vedoucí práce: PhDr. Monika Vosková

Praha 2006

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá rozborem dvou překladů knihy Arthura Ransoma *Swallows and Amazons* se zaměřením na dětského čtenáře. V teoretické části se práce věnuje životu a dílu Arthura Ransoma a podrobněji se zabývá knihou *Swallows and Amazons*. V této části jsou také analyzovány různé teoretické problémy překladu a specifika překládání literatury pro děti. Praktická část, která obsahuje vlastní rozbor překladů, se opírá o poznatky nastíněné v teoretické části. Jsou zde porovnány různé části překladů a také je zde shrnuta vhodnost jejich použití. Rozbor se navíc zabývá úpravami, které překladatelé provedli, aby byl text dostupnější pro české dětské čtenáře.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně pod vedením PhDr. Moniky Voskové. V práci jsem použila informační zdroje uvedené v seznamu.

Praha, 2. května 2006

.....

podpis

.....

Obsah

1	Úvod.....	5
2	Arthur Ransome.....	7
2.1	Začátky tvorby	7
2.2	Novinářská činnost v Rusku	8
2.3	Vlaštovky a Amazonky.....	11
2.4	Hrdinové Ransomových knih	13
2.5	Boj o ostrov.....	15
2.6	Ohlasy	17
2.7	Ransomovy knihy u nás.....	18
3	Překlad a problémy s ním spojené	20
3.1	Práce překladatele	20
3.2	Přesnost překladu	21
3.3	Překládání reálií	22
3.4	Překládání měrných systémů	22
3.5	Překládání vlastních a místních jmen	23
3.6	Dialekty.....	23
3.7	Tykání a vykání	24
3.8	Jiné záludnosti.....	25
3.9	Používání vysvětlivek	26
3.10	Použití existujícího překladu	26
3.11	Překládání názvu knihy.....	26
3.12	Překládání pro určitého čtenáře	28
3.13	Specifika překládání knih pro děti	28
4	Analýza překladů	32
4.1	Překlady a překladatelé.....	32
4.2	Analýza textu	33
4.3	Reálie	34
4.4	Básně a písňové texty	37
4.5	Jména osob.....	39

4.6	Místní jména	41
4.7	Měrný systém.....	42
4.8	Jídlo.....	44
4.9	Tykání a vykání	47
4.10	Odborná terminologie	47
4.11	Expresivní výrazy	48
4.12	Dialekt.....	50
4.13	Slovesa mluvení	50
4.14	Další problémy.....	51
4.15	Chyby v překladu.....	53
4.16	Název knihy	55
4.17	Přesnost překladu	57
4.18	Změny pro dětského čtenáře	58
5	Závěr	60
	Příloha – Seznam dosud vydaných překladů dětských knih Arthura Ransoma	62
	Literatura.....	66
	Summary.....	69

1 Úvod

Téma této diplomové práce vznikalo postupně. Jako dítě jsem se zájmem četla knihy od Arthura Ransoma a když jsem před několika lety navštívila Velkou Británii, zavítala jsem i do Jezerní oblasti, kde Ransome působil. Navštívila jsem tehdy i Steamboat Museum ve Windermere, kde je stálá expozice lodí, které Ransome použil ve svých knihách. Při prohlížení těchto exponátů mě poprvé napadlo, že bych se chtěla ve své diplomové práci zabývat tímto autorem a jeho tvorbou pro děti. Nevěděla jsem přesně, co jako téma své diplomové práce zvolit, ale pak jsem zjistila, že existují různé překlady jeho knih a značně se liší. Protože mě vždy zajímalo překládání literatury pro děti, zejména to, jaký vliv má na překladatele vědomí, že jeho text budou číst hlavně děti, o tématu práce bylo rozhodnuto.

Zvolila jsem si tedy rozbor překladů knih Arthura Ransoma se zaměřením na dětského čtenáře. Protože není v mých silách porovnat všechny překlady, zvolila jsem pro svůj rozbor dva různé překlady Ransomovy první knihy *Swallowas and Amazons (Boj o ostrov)*.

Moje diplomová práce tedy bude mít tři hlavní části. V první se budu věnovat životu Arthura Ransoma a jeho tvorbě, zejména pak knize *Boj ostrov*. Ve druhé části se pokusím najít obecné postupy pro překládání knih a také specifické postupy, které se uplatňují při překládání knih pro děti. Rozeberu postupně jednotlivé prvky, jejichž překlad bývá obtížný a v nichž překladatelé mohou snadno chybovat. V poslední části se zaměřím na rozbor překladů knihy *Boj ostrov* a pokusím se najít důvody, které překladatele vedly k případným úpravám původního textu. Cílem tohoto rozboru není najít nejlepší řešení, ale spíše rozhodnout, který překlad je v daném kontextu vhodnější a proč. Tento rozbor se bude opírat o poznatky shrnuté ve druhé části diplomové práce. Navíc se pokusím vytvořit seznam všech dosud vydaných českých překladů knih pro děti Arthura Ransoma a zjistit tak, kolik různých překladů existuje a s jakou intenzitou jsou u nás vydávány.

Překládání knih pro děti je práce poměrně náročná a také zodpovědná. Překladatel si musí stále uvědomovat, pro jakou cílovou skupinu je jeho překlad určen. Zároveň se tím ale nesmí nechat ovlivnit natolik, aby změnil vyznění celé knihy a sdělil svým čtenářům

něco jiného, než měl autor v úmyslu. Doufám tedy, že moje práce bude mít určitý přínos pro všechny, kdo by se chtěli zabývat překladem, a to nejen překladem pro děti.

2 Arthur Ransome

2.1 Začátky tvorby

Arthur Michell Ransome se narodil 18. ledna 1884 v Leedsu v Anglii. Jeho otec Cyril působil na univerzitě v Leedsu jako profesor historie. Byl to vášnivý rybář a často brával Arthura na výlety k jezeru Coniston v Jezerní oblasti na severu Anglie, kde ho učil rybařit.

Do školy začal Arthur chodit nejdříve ve v Jezerní oblasti Windermere, ale po otcově smrti v roce 1897 přestoupil do internátní školy v Rugby. Od dětství byl silně krátkozraký, jeho vadu však nikdo dlouho nerozpoznal, a proto patřil ve škole k velmi podprůměrným studentům a navíc se stával terčem posměchu spolužáků. To byl také jeden z důvodů, proč se vždy velmi těšil na prázdniny, které trávil u jezera Coniston se svými mladšími sourozenci.

Po otcově smrti se Arthur stal nejstarším mužem v rodině, a proto si jeho matka Edith přála, aby jí pomohl zajistit chod domácnosti. Chtěla, aby po skončení střední školy vystudoval přírodní vědy na univerzitě, našel si práci s pravidelným příjmem a rodinu finančně podporoval. Arthur měl však jiné plány - chtěl se stát spisovatelem. Matka ho ale nakonec přesvědčila, že nemá talent, a tak začal v 17 letech studovat přírodní vědy na Yorkshire College. Studium ho však nebavilo a stále se chtěl věnovat psaní, a proto ze školy po dvou semestrech odešel. Našel si práci v Londýně v nakladatelství a ve volných chvílích se věnoval vlastní tvorbě. V nakladatelství ale dlouho nezůstal a nakonec se rozhodl, že se pokusí svým psaním uživit. Přispíval do různých novin, psal eseje a články a vydal také několik knih, které se však na trhu neprosadily. Stále však nevěděl, jakému žánru se chce vlastně věnovat, pouze získával zkušenosti a učil se psát.

Ani v Londýně se Arthur nevzdal návštěv jezera Coniston a při jedné z nich se tam seznámil s W. G. Collingwoodem a jeho rodinou. Collingwoodovi byli umělci, věnovali se psaní i výtvarnému umění a v Arthurově životě hráli důležitou roli. Vytvořili mu jakousi druhou rodinu a povzbuzovali ho v jeho spisovatelském snažení. Poskytli mu přesně takovou podporu, jakou potřeboval a jakou mu jeho matka dát odmítla. Navíc ho začali učit plachtit a přivedli ho tak k zálibě, jež ho provázela celý život.

Většinu času ale Arthur Ransome trávil v Londýně, kde se konečně cítil svobodný. Odstěhoval se od matky, spřátelil se s dalšími spisovateli (např. Edwardem Thomasem nebo Lascellem Abercrombiem) a začal žít bohémským životem. Tehdy se také seznámil se svou budoucí manželkou Ivy Constance Walkerovou. Oženil se s ní roku 1909, ale jejich manželství se nevydařilo. Příliš si se ženou nerozuměl a ani jeho přátelé ji neměli rádi. Roku 1910 se jim narodila dcera Tabitha.

Roku 1907 vydal svou první úspěšnou knihu esejí *Bohemia in London* („Bohém v Londýně“). Kniha je z velké části autobiografická. Psal v ní o svém životě v Londýně a o svých přátelích. Vytvořil v ní tak obraz uměleckého Londýna začátku 20. století.

Největší úspěch zaznamenaly jeho kritické studie. K nejznámějším patří: *Edgar Alan Poe, a critical study* („Edgar Alan Poe, kritická studie“, 1910), *Oscar Wilde, a critical study* („Oscar Wilde, kritická studie“, 1912). Obě práce byly veřejností dobře přijaty, ale druhá z nich nakonec přinesla Ransomovi problémy. Studie obsahovala rozbor děl Oscara Wilda a okrajově jeho životopis. Přesto právě životopis vyvolal soudní při. Ransome totiž napsal, že Wildův přítel Wilda zruinoval a pak opustil. Ač Ransome nikoho nejmenoval, Lord Alfred Douglas jej kvůli tomu zažaloval. Soudní spor, který Ransome nakonec vyhrál, trval až do roku 1913 a Ransoma psychicky zcela vyčerpal. Navíc se stále zhoršoval jeho vztah s manželkou, a proto se rozhodl, že ji i dceru na čas opustí a odjede do Ruska. Tam chtěl sbírat podklady pro knihu ruských pohádek, kterou zamýšlel napsat.

2.2 Novinářská činnost v Rusku

Do Ruska odjel ještě roku 1913 a strávil tam několik měsíců, kdy se učil rusky, sbíral materiály pro plánovanou knihu a potkával nové přátele. Po návratu do Anglie ale zjistil, že odloučení jeho vztahu s manželkou nijak neprospělo, a uvědomil si, že se chce do Ruska vrátit. Nakonec tam odjel s úkolem napsat průvodce po Sankt-Petěrburgu (později Petrohrad). Plánovaný průvodce ale nikdy nevyšel a Ransome později rukopis zničil. Mezitím vypukla 1. světová válka. Ransomův špatný zrak mu znemožnil narukovat, proto chtěl Ransome být Británii prospěšný jinak. Rozhodl se, že v Rusku zůstane, a začal pracovat pro *Daily News* jako válečný dopisovatel. Čtenáře informoval o válce, o problémech v ruské vládě, nepokojích ve městech a i každodenních problémech, jako byl

nedostatek potravin a dřeva na topení. Předpovídal, že nepokoje vyústí v revoluci, k níž také v březnu 1917 došlo.

Kromě toho začal konečně pracovat na knize ruských pohádek *Old Peter's Russian Tales* („*Ruské pohádky starého Petra*“, 1916). Původně chtěl vybrané pohádky jen přeložit, ale zjistil, že by byly příliš vytržené z kontextu a britské děti by jim nerozuměly. Vytvořil proto postavu starého ruského venkovana Petra, který vypráví pohádky svým vnoučatům. Kromě vlastních pohádek tak kniha obsahuje i zajímavé informace o životě na ruském venkově.

Po svržení cara ovládl Petrohrad neklid, lidé demonstrovali, všeho byl nedostatek a prozatímní vláda a Sověty se přetahovaly o moc. Ransoma už práce unavovala, byl přepracovaný a nemocný. Navíc si usmyslel, že musí Británii ještě přesvědčivěji informovat o tom, jak je situace v Rusku vážná. Odjel na několik měsíců domů, ale během této návštěvy došlo v Rusku k listopadovému převratu, takže se rychle vrátil zpět a obnovil svou novinářskou činnost. Seznámil se s Trockým, několikrát se setkal i s Leninem. Na zprávách, které posílal do Británie se však začalo projevovat to, že už je v Rusku příliš dlouho na to, aby zůstal objektivní a situaci hodnotil s nadhledem. Vedení redakce se to nelíbilo a ztratil většinu svých příznivců. Ke ztrátě obliby přispěl pravděpodobně i jeho vztah se sekretářkou Trockého Jevgenií Petrovnou Šelpinou. Ransome se s ní seznámil při práci, několikrát mu pomohla, a přestože byl ženatý, začal se s ní pravidelně scházet.

Situace v Rusku byla stále dramatičtější a nakonec zde přestalo být bezpečno i pro Ransoma. V polovině roku 1918 se s Jevgenií rozhodli, že spolu Rusko opustí. Půl roku pobýli ve Stockholmu, ale nakonec se do Ruska ještě vrátili a Ransome odjel sám do Británie. Tam byl nejprve zatčen bezpečnostními složkami a vyslýchán, protože ho podezírali, že je tajný agent, ale nakonec byl propuštěn. Chtěl se znovu setkat s Jevgenií, a proto podnikl svou další cestu do Ruska. Tam ji vyzvedl a odjel s ní do Estonska, kde zůstali několik let.

Během pobytu v Rusku a Estonsku vydal tři krátké politické práce – *The Truth about Russia* („*Pravda o Rusku*“, 1918), *Six Weeks in Russia in 1919* („*Šest týdnů v Rusku roku 1919*“, 1919) a *The Crisis in Russia* („*Krise v Rusku*“, 1929), v nichž píše o revoluci a poválečném Rusku. Ani jedna z nich nenašla velkou odezvu mezi čtenáři.

Na Ransomovo působení v Rusku není jednotný názor. Několikrát byl obviněn, že sympatizuje s bolševiky a pomáhá jim. On sám později tvrdil, že v Rusku chtěl pracovat jako nezávislý reportér a jediné, o co usiloval, byly dobré vztahy mezi Británií a Ruskem. Byl v Rusku během 1. světové války a věděl, jaké špatné životní podmínky tam jsou. Proto se postavil na stranu bolševiků v době, kdy usilovali o separátní mír s Německem. V domnění, že vláda bolševiků brzy skončí, nesouhlasil s poválečnými intervencemi do Ruska. Nechtěl, aby si Británie Rusko zneprátelila, ale v té době již jeho názory nebral v Británii nikdo vážně.

Jisté je, že jako jeden z mála reportérů se dostal tak blízko ruské revoluci. Zároveň znal i prostředí a měl v Petrohradě přátele. Jako reportér byl zpočátku velice oblíbený, v *Daily News* si ho vážili a přispíval i do jiných novin, např. *The Times*, *Observer*. Dlouhodobý pobyt ho ale ovlivnil natolik, že nedokázal zůstat úplně nezaujatý. I přesto byl příliš dobrým zdrojem informací, a proto s ním redakce spolupráci neukončila. Pro jistotu však jeho pozdější zprávy cenzurovali.

Kromě politických prací vydal v roce 1919 jednu méně známou knihu pro děti. Bylo to veršované převyprávění pohádky o Aladinovi *Alladin and his Wonderful Lamp* („*Aladin a jeho kouzelná lampa*“, 1919). Nikdy pak už žádnou poezii nevydal.

Práce reportéra ho pomalu přestávala zajímat. Sice ještě podnikl během pobytu v Estonsku několik cest do Ruska, nyní již jako novinář *Manchester Guardian*, ale stále více nacházel zálibu v plachtění. S Jevgenií se učili plachtit a nechali si dokonce postavit vlastní plachetnici *Racundra*. Na ní společně vyrazili na dlouhou plavbu v Baltském moři. Ransome si vedl deník a ten později využil při práci na své další knize *Racundra's First Cruise* („*První plavba Racundry*“, 1923). Kniha se dobře prodávala a čtenáři si ji oblíbili. I Ransome byl spokojený, protože se mu po dlouhé době podařilo napsat něco zcela nepolitického.

Rok 1924 přinesl v Ransomově osobním životě velké změny. Ivy konečně přistoupila na rozvod a Ransome se v zápětí oženil s Jevgenií. Navíc redakce *Guardianu* souhlasila s tím, aby se konečně vrátil do Británie.

Proдали *Racundru* a za získané peníze si koupili dům v Jezerní oblasti. Redakce znovu poslala Ransoma do zahraničí, tentokrát do Číny. Tam měl psát reportáž o čínské

revoluci. Na základě této cesty vydal svou poslední politickou práci *The Chinese Puzzle* (‘Čínská hádanka/ Tangram’, 1927).

Ransomovi však zahraniční cesty neschvalily. Měl žaludeční vředy a ty se stále zhoršovaly. Redakce se nakonec slitovala a Athurovi nabídla možnost psát do *Guardianu* sloupky o rybaření. Vycházely několik let pod názvem *Rod and Line* (‘Prut a vlasec’) a v roce 1929 vyšly ve stejnojmenné sbírce.

2.3 Vlaštovky a Amazonky

Rok 1929 znamenal zlom v Ransomově spisovatelské kariéře. Navštívila ho Dora Altounyanová (roz. Collingwoodová) i s manželem a dětmi. Ransome s nimi strávil hezké léto, kdy učil děti plachtit na jezeře a po jejich odjezdu domů do Sýrie, se rozhodl napsat pro ně a o nich knihu. Vymyslel příběh dvou skupin sourozenců, kteří si říkají Vlaštovky a Amazonky. Setkají se o prázdninách u jezera, na němž plachtí, a postupně se spřátelí. Kniha vyšla pod názvem *Swallows and Amazons* (*Boj o ostrov*, 1930). Tou dobou také Ransome ukončil spolupráci s novinami a rozhodl se žít pouze psaním knih.

Boj o ostrov měl dobré kritiky a postupně se začal dobře prodávat. Ransome se tedy rozhodl napsat pokračování *Swallowdale* (*Trosečníci z Vlaštovky*, 1931). Odehrává se na stejném místě a vystupují v něm stejné děti, jen o rok starší. Tentokrát se musí vyrovnat s dočasnou ztrátou jedné plachetnice, se kterou ztroskotaly. Místo táboření na ostrově se musí spokojit s táborem na břehu. Ransome konečně objevil, jaké knihy chce psát. Pro děti jich vydal ještě celkem deset. Hned v roce 1932 vyšla další kniha *Peter Duck* (*Prázdniny na moři, Petr Kachna*). Ransome v ní opustil Británii a nechal své hrdiny odjet na ostrov s pokladem. Celý příběh si jakoby vymýšlí samy děti o zimních prázdninách. Další díl *Winter Holiday* (*Zamrzlá loď kapitána Flinta*, 1933) se jako jediný odehrává v zimě. Poprvé se v ní objeví noví hrdinové sourozenci Callumovi a spřátelí se s Vlaštovkami a Amazonkami.

Tou dobou se manželům Ransomovým konečně začalo dařit. Knihy se dobře prodávaly a Ransome vydělával. Mohli si proto dovolit časté návštěvy v okolí Norfolku v jihovýchodní Anglii, kde se plavili na řekách a kanálech. Ransome do tohoto prostředí

zasadil i děj své páté knihy *Coot Club (Potopená loď, Klub Lysek, 1935)*, v níž se setkáme s již známými sourozenci Callumovými a novými hrdiny – členy Klubu Lysek.

Za další knihu *Pidgeon Post (Holubí pošta, 1936)* dostal Ransome ocenění Carnegie Medal pro nejlepší dětskou knihu roku. *Holubí pošta* patří mezi jeho nejpropracovanější příběhy. Odehrává se opět na jezeře a vystupují v ní Vlaštovky, Amazonky i Callumovi. Rozhodnou se tábořit na vřesovišti a hledat tam zlato.

V roce 1936 se manželé Ransomovi natrvalo odstěhovali do Pin Millu nedaleko Norfolku a nechali si postavit novou plachetnici. Ransome na ní doplul až do Holandska a během cesty si ověřoval technické detaily pro další knihu *We didn't Mean to Go to Sea (Nechtěli jsme na moře, 1937)*. Tato kniha vypráví o neplánované cestě Vlaštovek do Holandska v noci při strašné bouři.

Druhá světová válka do života manželů Ransomových téměř nezasáhla. Ransome se úplně přestal zajímat o politiku a věnoval se stále svým dětským hrdinům. Postupně vyšly knihy *Secret Waters (Tábor u tajuplného moře, Záhadné vody, 1939)*, v níž Vlaštovky a Amazonky táboří na pobřeží Anglie a vytváří vlastní mapu, a *Big Six (Velká šestka, 1940)* - detektivní příběh navazující na *Klub Lysek*. Tou dobou se manželé Ransomovi přestěhovali kvůli náletům zpět do klidnější Jezerní oblasti. Ransome začal pracovat na další knize, stejně exotické jako *Petr Kachna* a zasadil její děj do Číny. Použil v ní své poznatky z cesty do Číny. Kniha vyšla pod názvem *Missee Lee (Slečna Lee)* v roce 1941. V předposlední knize série *The Picts and the Martyrs (Piktové a mučedníci, 1943)* se Ransome vrátil zpět k jezeru. Vystupují v ní pouze Amazonky a Callumovi a celou dobu se snaží přelstít nepříjemnou prarůžku, která neplánovaně přijela dohlížet na Amazonky.

Poslední díl vyšel roku 1947 pod názvem *Great Northern? (Velká severní?)*. Odehrává se na Hebridách, kde si děti s kapitánem Flintem vypůjčí plachetnici. Na jednom ostrově objeví hnízdící pár vzácných potáplic a snaží se je uchránit před bezohledným sběratelem.

Ransomovo chatrné zdraví se postupně zhoršovalo. Trpěl žaludečními vředy a přidávaly se i jiné nemoci. Nějakou dobu žili Ransomovi v Londýně a pak se několikrát ještě stěhovali střídavě z Londýna do Jezerní oblasti a zpět. V roce 1951 získal Ransome čestný titul doktor literárních věd (Doctor of Letters) na univerzitě v Leedsu.

Ransome se pokusil napsat ještě několik knih. Dokončil pouze *Mainly about fishing* (,Převážně o rybaření', 1959). Zdá se, že na něj měla vliv jeho žena Jevgenie, která Ransomovy rukopisy četla jako první. Jeho knihy hodnotila příliš přísně, většinou se jí vůbec nelíbily a o některých dokonce tvrdila, že je neměl nikdy napsat. Ransome její kritiku bral vážně a knihy podle jejích rad přepracovával. Podle jeho životopisce Hugh Brogana způsobila právě Jevgenie svou kritikou, že žádnou další knihu nedokončil a z dochovaných částí můžeme jen odhadovat, co zamýšlel.

Koncem roku 1958 si Arhur poranil páteř při pádu na schodech. Od té doby se jeho zdravotní stav výrazně zhoršoval. Špatně se pohyboval a trpěl bolestmi. Navíc se začal chovat podivně. Byl podezřívavý, nesnášenlivý a paranoický. Věřil například tomu, že Ernest Altounyan chce vydělávat na jeho knihách, když tvrdí, že mu s nimi pomáhal. Ransome dokonce popřel jakoukoliv souvislost mezi Vlaštovkami a sourozenci Altounyanovými.

Posledních několik let strávil Ransome v pečovatelském domě a v nemocnici, protože se o něj Jevgenie už nedokázala postarat. Zemřel 3. června 1967 a je pohřben v obci Rusland v Jezerní oblasti. Jeho žena Jevgenie (1894-1975) je pohřbena tamtéž.

Po jeho smrti vyšly dvě z jeho nedokončených děl. Roku 1976 byla vydána *The Autobiography of Arthur Ransome* (,Autobiografie Arthura Ransoma'), kterou zpracoval a upravil Rupert Hart-Davis. Ransome ji začal psát v roce 1950. Další dílo se objevilo roku 1988 pod názvem *Coots in the North and Other Stories* (,Lysky na severu a jiné příběhy'), v úpravě Hugh Brogana. Obsahuje několik kapitol nedokončené třinácté knihy o Vlaštovkách a Amazonkách a několik různých povídek.

2.4 Hrdinové Ransomových knih

Ransome napsal celkem 12 knih o Vlaštovkách a Amazonkách a rozpracoval ještě třináctou.

Vystupují v nich různé skupiny dětí – nejznámější jsou Vlaštovky a Amazonky. Čtenář je pozná hned v prvním díle série – *Boj o ostrov*.

Vlaštovky (Swallows) jsou sourozenci Walkerovi. Nejdříve jsou jen čtyři (John, Zuzana, Titty a Roger) a později se k nim přidá i jejich nejmladší sestra Bridget. Jejich

tatínek je námořník, a proto se všichni zajímají o lodě. Říkají si *Vlaštovky*, protože používají malou plachetnici *Vlaštovka*. John je nestarší, svým sourozencům velí a na *Vlaštovce* je kapitán. Chtěl by být jako jeho otec, o plachtění ví ze sourozenců nejvíc. Zuzana je první důstojník a má na starosti věci jako zásoby a přípravu jídla, oblečení a podobně. Titty je první námořník. Z celé posádky má největší fantazii a stále vymýšlí různé příběhy. Roger je ve většině knih nejmladší a má pozici plavčíka. Zajímá se hlavně o lodní motory a o to, kdy dostane něco k jídlu.

Amazonky jsou sestry Nancy a Peggy Blackettovy, které se plaví na lodi *Amazonka* (*Amazon*). Prezentují se jako pirátky, dokonce plují pod pirátskou vlajkou. Nancy je kapitán a velice silná osobnost. Peggy je první námořník a snaží se být stejně tvrdá jako Nancy. Ne vždy se jí to ale daří.

V dalších knihách se postupně seznámíme s ostatními postavami. Nejznámější z nich jsou sourozenci Dick a Dorotka Callumovi, kteří se objeví až ve čtvrté knize. Jsou to děti z města, intelektuálně založené s minimálními zkušenostmi s pobytem v přírodě. Dicka zajímá věda, Dorotku spíše umění. *Vlaštovky* i *Amazonky* o nich nejdříve pochybují. Neví, co si o nich mají myslet, ale postupně je přijmou mezi sebe. Později získají Callumovi plachetnici *Skarabeus*.

Málokdy se autor zmiňuje o věku hlavních hrdinů. V první knize je Rogerovi 7 a Johnovi mezi 12 a 14 lety. Poslední kniha se odehrává o 4 roky později.

Další důležitá postava je kapitán Flint. Je to jediný dospělý, kterého děti nepovažují jen za přátelského domorodce, ale za spojence. Bez něho by se některé plány nikdy nemohly uskutečnit.

S ostatními dospělými se Ransome ve svých knihách vypořádal zajímavým způsobem. Příběhy by se sice bez pomoci rodičů a ostatních dospělých odehrát nemohly, ale s jejich každodenní přítomností také ne. Ransome je proto chytře odstranil. V *Boji o ostrov* je otec *Vlaštovek* na služební cestě v Číně a maminka se musí starat o malou Bridget. Naštěstí otec rozhodne, že jeho děti už jsou dost staré, aby mohly samy tábořit na ostrově. Nepřítomnost rodičů pak pochopitelně přináší více šancí na dobrodružství. Děti ale pravidelně maminku informují a několikrát se i navštíví.

Ostatní dospělí jsou buď vesničané, kteří dětem pomáhají a zásobují je potravinami, anebo jsou to úplně cizí lidé, které si pak děti v rámci svých her představují jako domorodce nebo tuleně.

Ransome se při vytváření svých postav nechával inspirovat lidmi, které znal. Sourozenci Walkerovi jsou nápadně podobní sourozencům Atounyanovým. Ransome si vypůjčil jejich jména, pouze nejstarší Taqui změnil na Johna. Podle Hugh Brogana, to udělal pravděpodobně proto, že by jinak bylo ve skupině příliš mnoho dívek. Navíc se domnívá, že do Johna Ransome promítl sám sebe. Byl nejstarší ze 4 sourozenců, stejně jako John, a tak jej stvořil takového, jakým sám chtěl být. Vytvořil tak Walkerovým bezproblémové dětství na jezeře a hezké vztahy s rodiči – takové, jaké nikdy neměl.

Sestry Blackettovy vznikly podle dvou dívek v červených čapkách, které Ransome viděl, jak si hrají na břehu jezera. Hugh Brogan se domnívá, že Nancy byla vytvořena podle Taqui Altounyanové.

Sourozenci Callumovi jsou pravděpodobně oba obrazem malého Arthura. Ten měl v dětství stejně badatelské sklony jako Dick a stejnou zálibu v psaní jako Dorotka.

Kapitán Flint je na první pohled jednoznačně sám dospělý Ransome. Plešatý pán s knírkem, který píše knihu, přátelí se s dětmi a rád plachtí a rybaří.

Jezero, kde se odehrává několik příběhů, vzniklo spojením dvou jezer v Jezerní oblasti – Coniston a Windermere. Ransome použil zkombinoval různé jejich části, tak aby jeho výsledné jezero bylo dokonalé.

2.5 Boj o ostrov

Boj o ostrov je první kniha ze série o Vlaštovkách a Amazonkách. Odehrává se na jezeře, kam sourozenci Walkerovi (John, Zuzana, Titty a Roger) přijíždějí s maminkou na prázdniny. Ubytují se na statku Cesmínový háj a dohodnou se, že si mohou vypůjčit ze statku malou plachetnici *Vlaštovka*. Naplánují si, že se utáboří na ostrově (později pojmenovaném Ostrov Divokých koček) uprostřed jezera a stráví tam zbytek prázdnin. Rodiče jim to nakonec dovolí a Vlaštovky se odstěhují na ostrov. Nejdříve si jen užívají prázdniny a objevují okolí, ale pak se objeví Amazonky. Jsou to sestry Nancy a Peggy Blackettovi a na ostrově táboří každý rok. Nejprve chtějí s Vlaštovkami válčit, ale nakonec

se dohodnou, že místo války spojí síly proti strýčkovi Amazonek Jimovi. To je muž, který žije na hausbótu na jezeře. Vlaštovky ho už několikrát zahlédly. Podle toho, že má na hausbótu papouška a dělo, usoudily, že je to vysloužilý pirát. Strýček Jim tráví každé prázdniny s Amazonkami, ale letos je jen na své lodi, píše nějakou knihu a není s ním žádná legrace.

Amazonky mu za trest odpálí raketu na střeše hausbótu, ale strýček Jim (alias kapitán Flint) z toho podezřívá Vlaštovky. Než však začne bitva s kapitánem Flintem, musí se rozhodnout, která loď bude vůdcem flotily. Bude jí ta, jejíž posádka zajme loď protivníků.

Vlaštovky se tedy vydají zajmout *Amazonku* do loděnice u domu, kde Amazonky bydlí. Musí přeplout celé jezero a plout ještě kus po řece, která se do jezera vlévá. Na ostrově nechají hlídkovat Titty, která má v noci rozsvítit navigační světlo, aby Vlaštovky mohly potmě zajet do přístaviště. Amazonky však útok očekávají a schovají se v rákosí u ústí řeky. Zatímco Vlaštovky hledají *Amazonku*, Amazonky plují k ostrovu. Peggy má na ostrově zůstat a čekat, až se Vlaštovky vrátí. Nancy bude s *Amazonkou* někde schovaná a zakotvenou *Vlaštovku* pak snadno zajme. Jsou ale natolik zmateny světlem, které na ostrově rozsvítila Titty, že se vylodí. Titty s *Amazonkou* odpluje a schová se u malého ostrůvku. V noci zaslechne dva muže, kteří něco na ostrůvku ukrývají.

Vlaštovky zatím přespaly v lodi, protože se bály ve tmě plachtit k ostrovu a ráno potkají Titty na *Amazonce*. Amazonky se vzdají a vlajkovou lodí se stává *Vlaštovka*. Může začít bitva s kapitánem Flintem. Jenže se stane něco vážného. Hausbót byl v noci vyloupen a kapitán Flint podezřívá Vlaštovky. Ztratil se mu kufr s psacím strojem a rukopisem knihy, kterou píše celé léto. Naštěstí ale uvěří Nancy, že jsou Vlaštovky nevinné a přijede se jim na ostrov omluvit. Titty si vzpomene na muže, kteří v noci něco ukrývali na ostrůvku a všichni se vydají kufr hledat. Nic však nenajdou, a tak se aspoň s kapitánem Flintem domluví, že druhý den ho přepadnou na hausbótu. Bitvu vyhrají a na závěr kapitána pošlou po prkně do vody.

Další den se Titty s Rogerem vydají na ostrůvek znovu a po usilovném pátrání kufr najdou. Kapitán Flint je tak potěšen, že Titty věnuje svého papouška.

Poslední noc, kterou tráví děti na ostrově, se strhne obrovská bouře. Stany Vlastovek se zřítí a všichni stráví noc ve stanu Amazonek. Ráno na ostrov přijedou promoklé táborníky zachránit dospělí. Všichni se rozloučí a prázdniny končí.

2.6 Ohlasy

Kniha *Boj o ostrov* nebyla zpočátku příliš úspěšná. Podle nakladatele měla málo zajímavý název (*Swallows and Amazons*) a autor byl navíc znám spíše jako kritik a esejist. Prodeji pomáhaly převážně kladné recenze v novinách. Kritici obvykle chválili, že se Ransomovi podařilo proniknout do dětské duše a fantazie. Vytvořil postavy i příběh, které jsou věrohodné, zajímavé a dobře zapamatovatelné. Postavy jsou přirozené a jejich vlastnosti jsou jasně vykresleny. Čtenář snadno pronikne do jejich mysli a identifikuje se s nimi. Dále se kritici kladně hodnotili přirozené dialogy, popis krajiny i lidí, kreslenou mapu jezera a celkovou atmosféru knihy.

V recenzích se pochopitelně objevily i výtky. Mary Crosbie se ve své recenzi pro *The Observer* z 29.7.1930 poukázala na to, že hra na objevitele a námořníky je příliš konzistentní. Podle ní by mělo občas dojít k tomu, že děti zapomenou, že jsou kapitán lodi a podobně. Připouští však, že tyto úvahy napadnou spíše dospělého čtenáře. Jiná kritika, tentokrát anonymní článek v *Yorkshire Post* (6.8.1930), se pozastavuje nad tím, že dílo obsahuje příliš mnoho nedůležitých detailů a zbytečně mnoho odborných námořnických termínů.

Pozdější recenze nehodnotily pouze *Boj o ostrov*, ale celou sérii děl. Zajímavý je obsáhlý článek Nicholase Tuckera *Arthur Ransome as a Children's Writer* (*Arthur Ransome jako spisovatel pro děti*) uveřejněný na internetových stránkách Arthura Ransoma z října 1993. Zabývá se mezi jinými i nedostatky hlavních hrdinů série. Vadí mu, že se Ransome zcela vyhnul otázce sexuality. Přestože je většina dětí v pubertě a v posledním díle je Johnovi a Nancy kolem 16 let, nikde nedejde k sebemenšímu náznaku, že by mezi nimi mohl být jiný než přátelský vztah. Tucker to vysvětluje tím, že tehdy se o ničem takovém v knihách pro děti prostě nepsalo. Ransome se vyhýbá sexualitě tím, že se na hrdiny zaměřuje jako na námořníky a dobrodruhy. Děti rády čtou o mladých hrdinech, kteří

jsou stejně schopní jako dospělí aspoň v jednom směru. Proto jim příliš nevadí, jsou-li ostatní projevy dospělosti ignorovány.

Námořnickou hierarchií se autor vyhne také sourozenecké rivalitě. Těžko si lze představit, že by čtyři sourozenci spolu strávili tolik času a ani jednou se nepohádali. Vlačovky se ale podřizují svým rolím v rámci posádky a nehádají se. Dá se říci, že Ransome ukazuje své hrdiny natolik podobné dětem, aby působili přesvědčivě, ale zároveň jsou dostatečně vzdálené od problematických aspektů dětství, aby nevyvolávali záporné reakce u rodičů a učitelů dětí.

Tuckerovi dále vadí, že hrdinové nemají vlastně žádné špatné vlastnosti. Na nic si nestěžují a všechny problémy snadno řeší. Připouští však, že čtenáře moc nezajímají neschopné děti na pozicích hlavních hrdinů. Jsou-li však hrdinové vykresleni se všemi zápornými i kladnými vlastnostmi, uvěříme, že jsou skuteční. Ransomovi hrdinové působí spíše jako školní premianti bez každodenních dětských starostí.

Celkově hodnotí Tucker Ransomovy knihy jako skvělé pro děti, ale dospělí, jež je neznají z dětství, si je nejspíš neoblíbí. Neukazují totiž očima dětí život tak, aby byl přitažlivý i pro dospělé.

Ransome se kdysi zajímal o to, jaké děti čtou jeho knihy. Zjistil, že téměř všechny, dívky i chlapci z různých sociálních vrstev. Hrdinové Ransomových knih jsou obvykle děti z bohatších rodin, které mají chůvy a kuchařky a mohou si dovolit prázdniny na statku u jezera. Přesto si knihy oblíbily i děti, které takové prázdniny nikdy nemohly zažít.

Ransomovy knihy byly přeloženy do různých jazyků, dodnes se objevují v edičních plánech nakladatelství a stále nachází nové čtenáře. Děti si chtějí hrát na objevitele a prožívat různá dobrodružství a Ransomovy knihy jim to přesně nabídnou. Všechno, co jeho hrdinové dělají je reálné a čtenář má pocit, že to zažívá s nimi. Ransome se při psaní sám vracel do dětství a psal o tom, co ho vždy bavilo. O svých knihách říkal, že je nepíše pro děti, ale pro sebe, což je podle něj jediný způsob, jak napsat dobrou knihu.

2.7 Ransomovy knihy u nás

V Čechách jsou Ransomovy knihy o Vlačovkách a Amazonkách velice oblíbené. Vycházet začaly už ve třicátých letech v nakladatelství Josef Hokr, které vydalo první

svazek v roce 1934, a před druhou světovou válkou jich stihlo vydat pět. Po válce vydalo další 4 svazky, ale po roce 1948 byla jeho činnost ukončena. Znovu se k nim vrátilo Státní nakladatelství dětské knihy (SNDK) a začalo je vydávat v edici Knihy odvahy a dobrodružství (KOD). Vypsalo tehdy konkurz na překladatele a překvapivě ho vyhrála tehdy začínající překladatelka Zora Wolfová, která Ransomovy knížky postupně přeložila všechny. V edici KOD ale vyšlo do roku 1967 pouze sedm titulů. V roce 1969 se nakladatelství SNDK přejmenovalo na Albatros a znovu vydalo tituly z edice KOD a přidalo k nim i další. Celkem vyšlo jedenáct titulů, některé opakovaně. Na Albatros navázalo v 1998 nakladatelství Toužimský & Moravec. Zatím vydalo 10 titulů (poprvé vyšla *Slečna Lee*) a také knihu *Lysky na severu a jiné příběhy*. Má v plánu vydat všechny tituly a navíc jako první nakladatelství v jednotné úpravě a s původními ilustracemi Arthura Ransoma.

V příloze uvádím seznam dosud vydaných českých překladů.

3 Překlad a problémy s ním spojené

3.1 Práce překladatele

Překládání je na první pohled jednoduchá věc. Vypadá to, že překladatel potřebuje k tomu, aby dobře přeložil knihu, tři základní kompetence: ovládat jazyk originálu, ovládat jazyk, do kterého překládá, a znát knihu, autora a kontext, v němž kniha vznikla.

Tento pohled je ale značně zjednodušený. Překládání je složitý proces a vyžaduje od překladatele mnohem víc. Jiří Levý rozděluje ve své knize *Umění překlada* práci překladatele na tři fáze: pochopení předlohy, interpretace předlohy a přestylizování předlohy.

Aby překladatel správně pochopil předlohu musí být hlavně dobrý čtenář. Při čtení proniká do smyslu díla hned ve třech rovinách. První z nich je pochopení textu jako takového. To nevyžaduje žádné zvláštní schopnosti, ale závisí pouze na odbornosti a zkušenosti překladatele. Další rovina je estetická hodnota díla, tj. náladové ladění, ironické podbarvení, útok na čtenáře apod. Běžný čtenář si tyto kvality většinou ani neuvědomuje, ale překladatel by je měl umět najít a zachovat. Poslední, nejobtížnější rovina chápání textu, je pochopení skutečností vyjádřených v díle, jako jsou postavy, jejich vztahy, prostředí děje a ideový záměr autora.

Pochopení textu je podstatné pro další práci překladatele. Vzhledem k odlišnostem výchozího a cílového jazyka není možné najít úplnou shodu mezi překladem a předlohou, a proto je nutné text nějakým způsobem interpretovat. Dochází k tomu například, nemá-li jazyk překlada výraz dostatečně významově odpovídající výrazu v předloze. Překladatel pak musí specifikovat význam v předloze a rozhodnout se pro jeden z užších významů v jazyce překlada. Proto je tak důležité, aby úplně pochopil původní text.

V poslední fázi musí překladatel dostatečně umělecky přestylizovat předlohu. K tomu pochopitelně potřebuje hlavně stylistické nadání. Musí si dávat zejména pozor na to, aby jazykové prostředky nepřeváděl jen mechanicky, ale uvažoval nad významem i estetickou hodnotou výrazu, a aby nezanechával v překlada stopy původního jazyka.

Práce překladatele tedy není jednoduchá a vyžaduje mnohem více než jen znalosti obou jazyků a okolnosti vzniku knihy. Překladatel navíc musí řešit i další problémy, např.

jak překládat vlastní jména, reálie anebo název knihy. Na tom, jak je přeloží, sice nespočívá úspěch a kvalita celého překladu, přesto jsou důležité.

3.2 Přesnost překladu

Překladatel se musí vypořádat i s otázkou, jak přesně se držet originálu. Věnuje se jí i Jiří Levý a nabízí dva základní přístupy - překlad volný a věrný. Každý z nich má určitá specifika a soustřeďuje se na určité složky díla nebo je naopak zcela opomíjí. Věrný překlad zdůrazňuje prvky zvláštní, a proto připouští jen výměnu jazykového materiálu a jakékoliv jedinečné prvky zachovává jako součást koloritu. Často je ale tento způsob na úkor srozumitelnosti.

Volný překlad upřednostňuje obecné prvky. Zachovává obecný obsah a zvláštní prvky převádí pomocí substituce. Tak například za národní a dobovou specifičnost originálu dosazuje národní a dobovou specifičnost oblasti, pro niž překlad vytváří. Toto pak může vést až k lokalizaci a aktualizaci díla.

Oba tyto přístupy se pochopitelně prolínají. V závislosti na obtížnosti překladu se uplatňuje vždy jeden z nich. Čím více má originál zvláštních prvků, tím větší je pak rozdíl mezi překladem volným a věrným.

Levý vymezuje na základě těchto přístupů i tři různé pracovní postupy – překlad, transkripci a substituci. Překladem je v tomto případě myšleno použití jednoznačného ekvivalentu a vyskytuje se pouze u čistě pojmového významu (např. odborné terminologie) a prvků nezávislých na jazyku nebo historickém kontextu.

Substituce (neboli náhrada domácí analogií) je vhodná tam, kde se uplatňuje obecný význam. Způsob a rozsah jejího použití je sporný. Plnohodnotná substituce je pouze ta, při níž se zachovávají obecné i zvláštní hodnoty. V případě, že není možné zachovat obojí, je vhodnější upřednostnit obecné hodnoty, které jsou více spjaty s významem díla. Překladatel by si měl být vždy vědom toho, že zneužívání substituce vede k adaptaci a aktualizaci.

Poslední pracovní postup, transkripce, je nutný tam, kde obecný činitel, tedy i význam, úplně mizí. Transkripce je často uplatňována například při převádění vlastních jmen.

3.3 Překládání reálií

Reálie jsou nejčastější prvek, který rozhoduje o tom, jak bude překlad věrný. Jak k nim přistupovat se musí překladatel rozhodnout ještě před započítím práce. Originál se odehrává v jiném prostředí, než pro které vzniká překlad. Překlad by měl ale působit jako původní dílo pojednávající o cizí zemi. Překladatel tedy musí rozhodnout co ze specifik originálu je podstatné.

Levý obecně doporučuje historickou i národní specifičnost originálu pokud možno zachovat. Přestože národní specifičnost je sama o sobě jev historický, nemusí být zasazení do určité doby závislé na místě. Například rytířská feudální kultura je společná pro více národů. Nejde tedy o to zachovat všechny jednotlivosti, na něž mělo vliv prostředí vzniku, ale jde spíše o zachování iluze dobového a národního prostředí.

Má tedy smysl zachovávat pouze prvky, které čtenář cítí jako charakteristické pro cizí prostředí. Ty prvky, které čtenář nechápe jako odraz prostředí, pro něj ztrácí význam a nerozumí jim. Jedná se například o různé společenské konvence, které čtenář nezná a nechápe. Ty je vhodnější převést na zvyklosti blízké čtenáři.

Dále platí, že objeví-li se v originále výrazy, pro něž nemá domácí jazyk ekvivalenty, je možné je substituovat. Použít by ale měl pouze neutrální výrazy, které nejsou spojeny s dobou a místem překladu. Může se jednat například o překládání jídel. Některé z běžných zahraničních pokrmů se v domácím prostředí nevyskytují, a proto je překladatel musí nahradit. Může pak buď jídlo nějakým nenásilným způsobem popsat anebo použít stejně běžné jídlo z domácího prostředí.

Není-li překladatel při převádění reálií důsledný, může se mu stát, že například přenese domácí reálie do cizího prostředí anebo dokonce přestylizuje celé dílo.

3.4 Překládání měrných systémů

S překládáním reálií souvisí i překládání jednotek míry, váhy a objemu. Je-li původní měrný systém odlišný od překladatelova, může jej překladatel převést na svůj nebo zachovat. Je třeba se pak ale zamyslet, kdy použití nezvyklých jednotek textu uškodí a kdy ne. U volných překladů má překladatel tendenci celý překlad umístit do svého prostředí a

převádí i jednotky. Snaží-li se ale o překlad co nejvěrnější, tedy o zachování cizího prostředí a zprostředkování pohledu do jiné kultury, použije původní jednotky.

Rozhodne-li se překladatel jednotky převést, musí si uvědomit, jak přesně je má převádět. Neměl by se nechat svést k pouhému přepočítání a nahrazení jednotek. Je-li někde uvedeno např. „10 yards“, může překladatel jednotky převést a uvést „9 metrů“ (nebo dokonce „9,14 m“). Tento postup bude pravděpodobně volit v literatuře věcné, kde tento údaj vyjadřuje přesnou vzdálenost. V beletrii bude k tomuto problému přistupovat jinak. Je-li vzdálenost 10 yardů přibližná, bude 10 metrů vyjadřovat to samé.

3.5 Překládání vlastních a místních jmen

S reáliemi souvisí i problematika překládání vlastních a místních jmen. Neexistují pro ni sice žádná přesná pravidla, ale Olga Krijtová se této otázce věnuje ve své knize *Pozvání k překladatelské praxi* a snaží se vymezit základní postupy. Nabízí pro překlad jmen tři možná řešení: překlad, substituci, transkripci. Jde tedy vlastně o aplikaci obecných postupů, které vymezil Levý. Pouze na překladateli záleží, jaký postup zvolí. V extrémním případě může chtít celou knihu přesunout do svého prostředí a přeložit všechna místní i vlastní jména, nebo se naopak snažit zachovat cizí prostředí ve všech detailech. Zdá se, že nejlepší je volit kompromis mezi těmito extrémy. Překladatel se musí smířit s tím, že překlad je vždy kombinace dvou různých jazyků a prostředí.

Pro překládání některých jmen ale Krijtová určitá pravidla uvádí. Např. jména panovníků se překládají vždy, pokud jsou již ustálená (Ludvík IV., Karel Veliký, Jindřich VIII. apod.) Stejně se postupuje i u jmen místních. Obecně známá místa jako např. Londýn, Temže, Paříž se překládají. Tato pravidla ale nejsou nijak závazná a má-li překladatel důvod, nemusí se jimi řídit.

3.6 Dialekty

Další závažná problematika spojená s reáliemi jsou dialekty. Jejich překlad je vždy obtížný. Není možné nahrazovat specifické nářečí nějaké oblasti nářečím z oblasti jiné. Dochází tím k nechtěné lokalizaci textu a ta působí rušivě. I při překládání řeči venkovanů by se překladatel měl vyvarovat pokušení použít konkrétní nářečí, které je spojeno

s určitým krajem. Pro naznačení venkovské řeči je vhodnější použít řeč regionálně bezpříznakovou. To znamená použít takových fonetických, lexikálních i syntaktických prostředků, které jsou společné pro více nářečí a jsou spojovány s obecnou představou venkova.

Zajímavé je také překládání vět napsaných v jazyce odlišném od jazyka autora. Například při překládání do češtiny je cizí jazyk, který bývá původním čtenářům srozumitelný, pro českého čtenáře neznámý. Nahradí-li se běžnou češtinou, ztratí svou charakterizační hodnotu. Levý nabízí řešení: „Přeložit významově závažné cizí věty do češtiny a k naznačení cizosti promluvy ponechat jen běžné pozdravy a krátké odpovědi, které jsou jasné ze souvislosti.“ (s. 127). Cizojazyčné promluvy pak ještě doporučuje kombinovat s vysvětlením, např. „prohodil turecky“.

3.7 Tykání a vykání

Problém s tykáním a vykáním se vyskytuje například při překládání z angličtiny do češtiny. Pro oslovování ve druhé osobě jednotného čísla rozlišuje čeština (stejně jako francouzština či němčina) oslovování formální (vykání) a neformální (tykání). Angličtina tyto prostředky nezná.

Překladatel musí rozhodnout, jak blízké jsou si jednotlivé postavy, a podle toho rozhodnout, zda si tykají nebo vykají. Může mu pomoci pravidlo, že české tykání odpovídá anglickému oslovování křestními jmény. Překládá-li ale starší dílo, může se např. setkat i s problémem, zda mají děti svým rodičům vykat nebo tykat. Chce-li zachovat atmosféru doby, v níž se příběh odehrává, měl by si zjistit, jaká tehdy platila pravidla pro oslovování.

S tykáním a vykáním souvisí i samotné oslovování. Společenská konvence je v každé zemi jiná. Ženy se v angličtině oslovují obvykle „Madam“, ale v češtině je to složitější. Svobodné ženy se v češtině oslovují „slečno“, vdané ženy obvykle „mladá paní“. Naopak pouhé oslovení „paní“ někdy působí až urážlivě. Oslovení „Sir“ je v angličtině běžné, ale např. věta „Ano, pane.“ působí v českém textu poněkud rušivě. Uplatnění najde pouze ve vojenském nebo námořnickém prostředí.

3.8 Jiné záludnosti

Při překládání z angličtiny do češtiny se vyskytují i jiné problémy. Jedním z nich jsou slovesa mluvení. Obecně platí, že ve většině anglických uvozovacích vět se používá sloveso „said“. Je to dáno tím, že angličtina má v tomto případě jinou konvenci než čeština a nevyžaduje co největší různost sloves. Překladatel by si to měl uvědomit a toto sloveso překládat různými synonymy (např. naznačil, poznamenal, sdělil, uvedl, odpověděl, slíbil, řekl apod.).

S mluvením ještě souvisí tzv. časová souslednost. Překladatel ji nemůže automaticky přejímat a psát například „řekl, že se cítil dobře“, přestože se jedná o současnost. Je tedy nutné se vždy uvědomit o jakém čase mluvčí hovoří.

Jiný problém je pořádek slov. Aktuální větné členění se v češtině a angličtině liší, proto je třeba se mu více věnovat. Obecně lze říci, že čeština klade nejdůležitější slovo na konec věty. Je nutné ale také dodat, že čeština nemá pevně daný pořádek slov, a proto může být překladatel v této otázce poněkud velkorysejší.

Jinak musí ale přistupovat k trpnému rodu. Ten čeština nepoužívá tak často jako angličtina. Navíc má ještě k dispozici zvrtné zájmeno se, čímž umožňuje celkem přijatelnou vazbu „v knize je psáno“ přeložit lépe jako „v knize se píše“.

Značné problémy při překládání způsobují i přivlastňovací zájmena. K chybám dochází hned ve dvou oblastech – užívání zájmena svůj a užívání přivlastňovacích zájmen místo dativu. Je lepší překládat „Zeptám se svého lékaře.“ místo „mého lékaře“ („I will ask my doctor“). Stejně tak působí lépe „Zlomila se mi tužka.“ místo „Moje tužka se zlomila.“ („My pencil has broken.“)

Poslední záludnost při překládání z angličtiny do češtiny jsou vztažné věty. Pro jejich překládání neexistuje žádné jednoduché pravidlo. V angličtině je přípustné nahromadění i několika vztažných vět po sobě. V češtině ale většinou působí neobratně, a proto je lepší je nepřekládat mechanicky, ale místo toho například souvětí rozdělit nebo vedlejší větu nahradit jinak.

3.9 Používání vysvětlivek

Při překládání může někdy překladatel narazit na část textu, která lze jen těžko přeložit běžnými prostředky. Dochází k tomu například počítal-li autor s tím, že jeho čtenáři s ním sdílejí určité znalosti. Používal proto různé náznaky a odkazy. Nenalezne-li překladatel žádné uspokojivé řešení, může se uchýlit k použití vysvětlivek.

K nim by měl ale přistupovat velice opatrně. Může buď použít vysvětlivky pod čarou anebo vysvětlující pasáž zabudovat přímo do textu. Obecně platí, že vysvětlivky pod čarou jsou v beletrii nevhodné. Sice existují případy, kde poznámky pod čarou text oživí, ale takovýchto případů je málo, a tak by měl překladatel vždy nejdříve zvážit možnost zařazení vysvětlující informace přímo do textu.

3.10 Použití existujícího překladu

Překladatel může také při své práci narazit na skutečnost, že nějaký starší překlad již existuje. Chce sice vytvořit překlad lepší a aktuálnější, ale může se stát, že některé části staršího překladu (např. název knihy, jména postav nebo určité pojmy) se již staly součástí kulturního povědomí, a pak by měl zvážit, zda je nutné hledat nový překlad. Pokud starší řešení vyhovuje a to nové by překlad výrazně nevylepšílo, je zbytečné se od původního překladu odchylovat.

Překladatelovi se také někdy stane, že původní dílo obsahuje část, kterou si autor vypůjčil od někoho jiného. Může se jednat např. o báseň, citaci z jiné prózy či z divadelní hry. Pak by si měl překladatel zjistit, zda překlad citovaného díla existuje a případně jej použít. Je pravděpodobné, že pokud takový překlad již existuje, budou ho čtenáři znát a vyžadovat.

3.11 Překládání názvu knihy

Název je pro úspěch knihy velmi důležitý. Autor i překladatel proto obvykle volí přitažlivé a neotřelé názvy a do jejich výběru někdy zasahuje i nakladatel. Čím přitažlivěji se kniha jmenuje, tím lépe se prodává.

Existuje několik klasifikací knižních názvů, např. Jiří Levý uvádí tento:

1. Popisný název knihy, který obvykle obsahuje jméno hlavní postavy a někdy i literární druh. Tento typ názvu je starší a dříve se objevoval v i podobě dlouhého názvu, který upřesňoval obsah knihy (např. Defoe - *Život a podivuhodná dobrodružství Robinsona Crusoe, námořníka z Newarku*). Tyto názvy upřednostňují čistě sdělovací funkci před estetickou. Překladatel obvykle obsah názvu zachová, někdy se rozhodne jej zkrátit.

2. Symbolizující název, který udává téma nebo i atmosféru knihy zkratkou. Tento typ názvu se vyvíjel v závislosti na rostoucím zájmu o literaturu. Literatura je zboží, které se má prodat, a proto by měl název knihy potenciálního čtenáře zaujmout a přinutit knihu koupit.

Tento typ můžeme ještě rozdělit na dvě skupiny.

V první skupině jsou názvy vytvořené tak, aby byly hlavně dobře zapamatovatelné. Proto jsou obvykle krátké, buď jen jednoslovné nebo souměrně vystavěné (např. Austenová – *Pýcha a předsudek*).

Ve druhé skupině jsou názvy, které mají být hlavně výrazné, konkrétní a jedinečné (např. Greene – *Konec aféry*). Někdy jdou autoři s výběrem titulu až na hranici kýče a zvláště zajímavé jsou někdy názvy takzvaných krváků a brakové literatury.

Překládání názvu knihy přináší různá úskalí. V každém jazyce můžeme najít specifické principy pro vytváření knižních názvů. Těchto rozdílů si musí být překladatel vědom a název případně přeložit způsobem běžným v domácím prostředí. Změnu názvu by měl překladatel zvažovat i v případě, že obsahuje např. zeměpisná místa nebo jiná fakta, která jeho čtenáři pravděpodobně neznají. Překladatel musí také počítat s tím, že existuje-li již nějaký překlad knihy, na které pracuje, budou pravděpodobně čtenáři vyžadovat název shodný s již existujícím.

Nestává se příliš často, aby překladatel zvolil název zcela chybně. Přeloží-li celou knihu, zná obsah velmi dobře a ví, co má název sdělovat. V horší situaci se nachází překladatel, který má přeložit text, v němž se hovoří o jemu neznámé knize. Pak by si měl nejdříve zjistit, zda zmiňovaná kniha vyšla v jeho jazyce a použít již známý název.

3.12 Překládání pro určitého čtenáře

Překladatel má při práci vycházet nikoliv z textu samotného, ale z myšlenky a z estetických hodnot obsažených v textu. Stejně tak by jeho cílem měl být nikoliv text, ale obsah, který sdělí čtenáři. Překlad sice nemůže být stejný jako originál, ale na čtenáře má působit stejně. Z toho vyplývá, že musí vědět, pro koho překládá. Překládá-li například knihu, která obsahuje informace o kultuře, o které čtenář nikdy neslyšel, bude překlad vypadat jinak než pro čtenáře informovaného. Stejně tak musí např. při překládání pro děti používat srozumitelný jazyk. V této diplomové práci se zabývám překladem dětské knihy, a proto se překládání právě pro dětského čtenáře budu věnovat podrobněji.

3.13 Specifika překládání knih pro děti

Specifickými rysy překládání textů pro děti se zabýval Jiří Rambousek v práci s názvem *Do Children Read What the Author Wrote?* z roku 2002.

Ukazuje, jak překladatel dětské literatury může měnit význam původního díla pomocí záměrné i nezáměrné modifikace textu.

Různé úpravy a změny textu bývají v překladech určených pro děti poměrně časté. Důvodem je překladatelova tendence přizpůsobit text pro své čtenáře. Existují adaptace knih původně určených pro dospělé a v nich jsou změny v textu pochopitelné a očekávatelné. To jsou tzv. zjevné adaptace.

Existují ale i skryté adaptace. V takových překladech jsou také provedeny úpravy původního textu, ale čtenář na ně není upozorněn. Tyto úpravy mohou úplně změnit vyznění textu a na čtenáře pak kniha působí jinak, než by působil originál.

V překladech dětských knih můžeme najít 4 základní typy změn původního textu:

1. zkracování textu (vynecháním nebo i jinými způsoby) – objevuje se téměř ve všech adaptacích,
2. přidávání částí textů – tento způsob modifikace není příliš častý, někdy může být např. začleněna pasáž, kde překladatel vysvětlí svým čtenářům některé reálie,
3. změna stylu a jazyka - např. způsob vyprávění, slovní zásoba,
4. posun celého významu textu

První tři typy se běžně používají ve zjevných adaptacích. Ve skrytých adaptacích se ale objevují stejně často a čtenář o nich obvykle neví. K těmto změnám vedou překladatele různé důvody. Rambousek jich uvádí celkem pět a dokládá je příklady z českých překladů knih pro děti:

1. Ideologické důvody

Ty se obvykle projevují odstraněním částí textu, které neodpovídají záměru či ideologii vydavatele. V dřívějších překladech do češtiny to byly obvykle náboženské pasáže.

Někdy mohou být tyto nechtěné pasáže pouze nahrazeny jinými. Příklad můžeme najít v adaptaci *Robinsona Crusoea* od J. V. Plevy, který některé náboženské pasáže vynechal, jiné přepsal a přidal k nim nový motiv. Když Robinson během nemoci lituje svých činů, je v jeho myšlenkách Bůh nahrazen vzpomínkami na matku.

Ideologické důvody se netýkají jen totalitních systémů. Takové úpravy se v knihách například dělají, není-li původní text dostatečně politicky korektní.

2. Moralistické důvody

Překladatel má někdy pocit, že by měl vynechat některé neslušné pasáže. Tyto pasáže se celkem pochopitelně v knihách pro děti příliš nevyskytují, ale v překladu jedné z knih Arthura Ransoma můžeme jeden najít. České vydání *Winter Holiday (Zamrzlá loď kapitána Flinta)* v překladu Jaromíra Hořejše neobsahuje úplný závěr knihy, kdy je Nancy potěšena tím, že ji Peggy během její nemoci zastoupila a naučila se i její pirátské klení. Kletby se v knize objevují celou dobu, ale to, že se chváří jejich používání, se nejspíš překladateli nezdálo jako vhodný závěr pro knihu.

3. Obtížný nebo nemožný překlad

Vynechání částí, které se zdají nepřeložitelné, je poměrně běžné a objevuje se u všech druhů textů. Známý příklad je kniha *Alice's Adventures in Wonderland (Alenka v říši divů - L. Carroll)*. V jejím prvním českém překladu, přestože je relativně dobrý, jsou vynechány některé pasáže založené na slovních hříčkách.

4. Pedagogické nebo literární důvody

V této kategorii jsou dvě základní tendence: pomoci čtenáři pochopit text a samotný text vylepšit oproti originálu. Zpřístupnit čtenáři text se překladatel obvykle snaží pomocí zjednodušení (např. na úrovni lexikální nebo syntaktické), přidaných vysvětlujících poznámek apod. Tento postup je v dětské literatuře celkem běžný a je přijatelný i ve zjevných adaptacích. Jak již bylo řečeno výše, poznámky vysvětlující kulturní pozadí a podobně se objevují i v překladech pro dospělé – překladatel musí jen najít vhodnou formu a četnost vysvětlivek. Jiný přístup k tomuto problému je vynechání textu. To je ostatně nejčastější řešení.

Najdou se ale i překlady, kde je text přidáním některých pasáží vylepšen. Známy je např. český překlad série knih Terryho Pratchetta. Překladatel Jan Kantůrek přidává k textu poznámky pod čarou ve stejně humorném duchu jako je celý text. Jeho poznámky jsou tak zdařilé, že k jejich uveřejnění získal i souhlas autora.

5. Změna cílové skupiny

Všechny čtyři předchozí důvody obvykle vedou k plánovaným úpravám textu. Tento poslední ale může překladatele dovést ke změnám, jichž si nemusí být vědom. Pochopitelně existují i důvody, kde je přizpůsobení textu určité skupině čtenářů plánované, např. adaptace různých knih pro velmi malé děti nebo zjednodušená četba pro výuku jazyka.

Většinou ale překladatel takovýmto způsobem knihu upravit nemá, přesto může různými nezáměrnými modifikacemi změnit cílovou skupinu čtenářů výsledného textu. Zvláště na tyto úpravy by si měl dávat pozor.

Obecně můžeme říci, že autor knih pro děti píše knihu tak, aby jí děti porozuměly. Většina autorů ale do textu vkládá něco více, než děti mohou plně pochopit. Tím se dětská literatura stává zajímavou pro všechny skupiny čtenářů, včetně dospělých. Často nacházíme pasáže, které mohou děti určitého věku nudit. Ty si v něm ale buď něco najdou nebo ho prostě přeskočí a pasáž se pro ně stane zajímavou, až se ke knize vrátí po letech.

Rozeznat a zachovat právě tyto pasáže je úkol pro překladatele. Naneštěstí často dochází k tomu, že překladatel podcení kvalitu textu a nezáměrně vytvoří skrytou adaptaci se všemi zmiňovanými typy změn, ovlivněn jakýmkoliv z výše zmíněných důvodů.

Pokusila jsem se v této kapitole shrnout problémy, které mohou nastat při překládání. Nastíněné návrhy nejsou nijak závazné a každý překladatel může ke své práci přistupovat po svém. Měl by ale počítat s tím, že jeho překlad bude rozebírán, kritizován a případně přijat nebo odsouzen, a to nejen odborníky, ale i čtenáři. Já se nyní pokusím tyto teoretické poznatky aplikovat při rozboru dvou překladů knihy Arthura Ransoma *Swallows and Amazons*.

4 Analýza překladů

4.1 Překlady a překladatelé

V této části se budu věnovat porovnání dvou překladů knihy A. Ransoma *Swallows and Amazons*. Kniha vyšla v českém překladu celkem osmkrát, ale přeložena byla pouze dvakrát. První překlad vytvořil B. Štěpánek, jehož verzi vydalo nakladatelství Josef Hokr celkem dvakrát. Druhý překlad vytvořila Zora Wolfová. Poprvé vyšel v roce 1959 v SNDK a pro nové vydání v roce 1971 bylo upraveno. Pro všechna další vydání pak byla použita tato upravená verze překladu. Podrobnější přehled všech vydání knih A. Ransoma je uveden v příloze.

Pro porovnání jsem zvolila nezměněné vydání anglického originálu z roku 2001 a české překlady z roku 1934 a 1982, tedy tyto knihy:

RANSOME, A. *Swallows and Amazons*. London : Random House Children's Book, 2001. ISBN 0 09 942733 8. (dále jen R),

RANSOME, A. *Boj o ostrov : Prázdninové dobrodružství chlapců a děvčat*. Přel. B. Štěpánek. 1. vyd. Praha : Josef Hokr, [1934]. (dále jen Š),

RANSOME, A. *Boj o ostrov*. Přel. Zora Wolfová. 5. vyd. Praha : Albatros, 1982. (dále jen W).

Při srovnávání jsem nahlédla i do prvního překladu Zory Wolfové a do posledního vydání, tedy knih:

RANSOME, A. *Boj o ostrov*. Přel. Zora Wolfová. 3. vyd. Praha : SNDK, 1959.

RANSOME, A. *Boj o ostrov*. Přel. Zora Wolfová. 8. vyd. Praha : Toužimský & Moravec, 2004. ISBN 80-7264-061-5.

Překladatel B. Štěpánek je poněkud záhadný. Nepodařilo se mi nikde zjistit dokonce ani jeho křestní jméno, protože v obou vydáních je uveden pouze jako B. Štěpánek. Požádala jsem o pomoc i Národní knihovnu v Praze, ale ani tamější pracovníci nedokázali vypátrat jeho totožnost. S velkou pravděpodobností se však jedná o Bohumila Štěpánka

(1902-1986), scénáristu a překladatele. Ve třicátých letech přeložil několik Shakespearových dramát. Je možné, že tehdy přeložil i Ransomovu knihu, ale pro tuto teorii neexistuje žádný důkaz.

Naopak kolem překladatelky Zory Wolfové (*1928) žádné záhady nejsou. Pracovala jako redaktorka v nakladatelství Mladá fronta v redakci zahraniční literatury a stále se věnuje překládání anglicky psané literatury. Přeložila více než 50 titulů a stále oblíbené jsou její překlady knih Geralda Durrelda, povídek Arthura Conana Doylea nebo dětských knih Arthura Ransoma.

4.2 Analýza textu

Přestože je text originálu určen především pro děti, je poměrně složitý. Vyprávění obsahuje spoustu dialogů, popisů i různých návodů (např. zpracování ryb, plachtění apod.) Text obsahuje idiomy, slangové výrazy i odborné námořnické termíny a v rozhovorech se někdy objevuje venkovský dialekt. Navíc autor cituje několik básní a písňových textů.

První překlad vznikl jen několik let po vydání originálu. Je psán jazykem, který na dnešního čtenáře působí poněkud zastarale. Obsahuje navíc poznámku nakladatele, v níž láká dětské čtenáře k četbě a slibuje jim dobrodružství, které mohou sami také zažít, aniž by cestovali do exotických zemí.

Překlad Wolfové je psán modernějším jazykem. Porovnála jsem její překlad z roku 1959 a revidovaný překlad z roku 1971 a našla jsem pouze drobné odlišnosti. Wolfová nezměnila žádná jména, zeměpisné názvy ani názvy kapitol. Opravy se týkaly spíše stylistických úprav textu a v jednom případě také opravení gramatické chyby. Zcela nepochopitelně se pak ale v revidovaném vydání objevila hrubka, která v první verzi překladu není. Obecně lze říci, že úpravy, které Wolfová provedla, překladu prospěly. Vydání z roku 2004 používá překlad z roku 1971, v němž byla odstraněna zmíněná gramatická chyba, ale jiné změny provedeny nebyly. V následujícím textu budu proto používat vydání z roku 1982 s překladem z roku 1971.

4.3 Reálie

Ransome v knize často zmiňuje věci související s britskou kulturou. Mluví například o královně a odkazuje se i některé historické události. České děti tyto věci většinou neznají, a tak měli překladatelé *Boje o ostrov* těžký úkol.

Štěpánek se rozhodl, že nebude české čtenáře zatěžovat britskými reáliemi pokud možno vůbec. Patrné je to například hned ve druhé kapitole, kde děti zvou maminku na palubu *Vlaštovky*.

R: „’Come along. Do. You can be Queen Elizabeth going aboard the ships at Greenwich that were sailing to the Indies.““ (s. 15)

Š: „,Tedy pojd’. Budeš jako indická královna, která se vrací lodí do Indie.““ (s. 16)

W: „,Pojed’. Budeš třeba královna Alžběta, jak nastupuje v Greenwichi na lodi, které plují na západoindické souostroví.““ (s. 23)

Štěpánek se zmínce o královně úplně vyhnul a nahradil ji neurčitou indickou královnou. Musel ale pak vypustit několik vět, v nichž se děti a maminka baví o královně a také zmínku o kapitánu Drakeovi. Wolfová se britských reálií nebála a přeložila nejen královnu, ale i ostatní zmínky o královně. Oba překlady v tomto případě vyhovují, protože pro dětské čtenáře je důležité, že maminka má vystupovat jako královna, nikoliv země jejího působení. Ve Štěpánkově překladu jsou ale čtenáři ochuzeni o narážky a poznámky, které patří ke hře na královnu. Mohl je sice nahradit podobnými, kde by vystupovala indická královna, ale neudělal to.

Jiná historická postava, o které se Ransome zmiňuje, je Filip Španělský. Ten plánoval v 16. století invazi do Anglie, ale Francis Drake mu roku 1587 spálil jeho loď ještě před vyplutím, a proto musela být invaze o rok odložena. Odkazuje se na něj Nancy v dopise kapitánu Flintovi, kde se přiznává, že mu nechala na střeše vybuchnout raketu, a zároveň mu v něm uděluje černou pečeť.

R: „If you want to know who singed your beard (see Philip of Spain) by exploding a mine on your cabin roof, it was the undersigned.“ (s. 315)

Š: „Chceš-li vědět, kdo ti připálil vousy (viz Filipa Španělského) tím, že dal vybuchnout minu na střeše tvé kabiny, tedy to byl podepsaný.“ (s. 210)

W: „Jestli chceš vědět, kdo ti podpálil před nosem loď (viz Filip Španělský, anglická invaze) a nechal ti vybuchnout na střeše kajuty minu, tak to byla níže podepsaná.“ (s. 272)

Historickou událost, o které Nancy mluví, české děti určitě neznají. Wolfová se jí pokusila alespoň naznačit vysvětlivkou v závorce a nejasnou zmínku o vousích ještě nahradila srozumitelnější poznámkou. Štěpánkuv překlad je mnohem horší. Nejenže se nesnažil čtenáři pomoci pochopit souvislosti, ale navíc větu přeložil doslovně a pro Nancy použil mužský rod. Není jasné, proč zrovna tento odkaz na anglickou historii přeložil a ostatním se vyhnul.

Problém dělala překladatelům také zmínka o lodi *Cutty Sark*. Je to jedna z nejslavnějších plachetnic z konce 19. století. Nejdříve sloužila pro přepravu čaje z Číny a také vlny z Austrálie a nakonec byla využívána jako školní loď pro budoucí námořníky. Dnes je umístěna v suchém doku v Greenwichi a je přístupná pro veřejnost. Svého času to byla nejrychlejší britská plachetnice a Britové jsou na ni patřičně hrdí. Ransome tedy mohl bez obav použít její jméno, protože jeho čtenáři ji znají. Zmínka o *Cutty Sark* se objevuje hned v první kapitole, kde si Roger na ni hraje a křížuje po louce proti větru.

R: „Could not run straight against the wind because he was a sailing vessel, a tea-clipper, the *Cutty Sark*.“ (s. 1)

Š: „Nemohl běžet přímo proti větru, protože představoval plachetní loď.“ (s. 11)

W: „Rozběhnout se rovnou proti větru nemohl, byl totiž právě plachetnicí, která veze náklad čaje a jmenuje se *Pirátské triko*.“ (s. 7)

Zde se Štěpánek držel svého úmyslu vynechat všechno, co je příliš britské. V tomto případě je jeho řešení v pořádku. Wolfová se opět pokusila vše přeložit, ale její verze není

příliš zdařilá. Možná se snažila zachovat význam názvu lodě, který v překladu znamená „kratinká košile“, ale název *Pirátské triko* se pro loď, která vozí čaj, příliš nehodí. Lepší řešení by bylo název lodi buď nepřekládat, úplně vypustit anebo použít věrohodnější jméno.

Zajímavý příklad můžeme najít ještě v případě, kdy Ransome popisuje, jak maminka dává dětem věci, které jim přivezla na ostrov.

R: „The female native began taking them out as if she were digging the presents out of a bran pie.“ (s. 58)

Š: „Domorodka je vybalila jako by dělala vánoční nadílku.“ (s. 42)

W: „Domorodá žena je začala vyndávat, jako by vytahovala dárky z punčochy.“ (s. 59)

„Bran pie“ je nádoba s otrubami, ve které jsou ukryty drobné dárky. Ani jeden z překladatelů se zjevně nechtěl pouštět do vysvětlování, protože oba pochopili, že podstatné jsou dárky. Štěpánek použil obyčejnou vánoční nadílku, kterou si jeho čtenáři uměli dobře představit. Wolfová opět počítala se vzdělanějším čtenářem a použila britský způsob rozdělování dárků. Čtenáři o tomto zvyku pravděpodobně něco vědí, a proto je to dobrý kompromis mezi nádobou s otrubami a běžnou vánoční nadílkou.

V jiné pasáži museli překladatelé vyřešit odkaz na anglickou dětskou říkanku o vajíčku Humpty Dumpty. To podle říkanky spadlo ze zdi a rozbilo a nyní ho nedají dohromady ani všichni královští koně ani královští vojáci.

R: „...a broken emu's egg cracked under his feet. 'All the king's horses and all the king's men,' said Captain Flint, 'won't put Humpty Dumpty together again and won't make me sit down to write *MixedMoss* a second time.'“ (s. 313)

Š: „... a pod nohou mu zachřupalo prasklé vejce ptáka emu. ‚Všemi koňmi a všemi králi mne nikdo už nepřinutí,‘ pravil kapitán Flint, ‚abych si zase sedl a dal se do psaní své knihy po druhé.‘“ (s. 209)

W: „... ale pod nohama mu zakřupalo rozbité vejce ptáka emu. ‚Ani všichni královští koně a vojáci už nedají to vejce dohromady,‘ řekl kapitán Flint, ‚a nepřinutí mě, abych se dal podruhé do psaní *Mozaiky z cest*.““ (s. 270)

Ani jeden z překladatelů básničku nijak nevyužil. Štěpánek bohužel vůbec nepochopil Flintovu myšlenku a vynechal z jeho promluvy komentář o rozbitém vejci. Wolfová přeložila myšlenku přesně, pouze nahradila „Humpty Dumpty“ vajíčkem. Její řešení je velice elegantní a nevyžaduje od čtenáře žádné další znalosti.

4.4 Básně a písňové texty

Štěpánek se snažil uchránit děti před nesrozumitelnými reáliemi i případě básní a písňových textů, které Ransome přímo citoval. Štěpánek všechny vynechal a není jasné, zda to bylo proto, že se nechtěl do jejich překladu pouštět sám a žádné existující překlady nenašel, anebo se mu zdály zbytečné. Jisté je, že při jejich vynechávání příliš nevěnoval pozornost poznámkám, které se k nim vztahují. Písňový text se objevuje například, když děti plují poprvé na ostrov.

R: „‘We ought to sing ‘Spanish Ladies’,‘ said Titty. So they sang:
‘Farewell and adieu to you, fair Spanish ladies,
Adieu and farewell to you, ladies of Spain,
For we are under orders for to sail to old England,
And we may never see you fair ladies again.
...’

‘Of course, really, we’re going the other way,’ said Susan, ‘but it doesn’t matter.’“

(s. 29)

Š: „Měli bychom zaspívat,‘ pravila Titty.

Tedy zpívali, zatím co loď zvolna plula po jezeře.

‚Vždyť jedeme opačně!‘ zvolala Zuzana. ‚Ale to nevadí!‘ (s. 23)

W: „Měli bychom zaspívat Španělské dámy,‘ navrhla Titty.

A tak se dali do zpěvu:

Na shledanou a sbohem, španělské krásné dámy,
španělské krásné dámy, musíme sbohem dát,
nebo dostali jsme rozkaz a do Anglie plujem –
kdo ví, zda uvidíme vás ještě jedenkrát.

...

„My sice plujeme docela jinam,“ poznamenala Zuzana, „ale to vůbec nevadí.“ (s. 34)

Rozhodl-li se Štěpánek vypustit text písně, měl vypustit i Zuzaninu poznámku. Ta reagovala na slova písně, a protože nepluli do Anglie, ale do neznámých končin, měla důvod tvrdit, že plují opačně. Štěpánek tuto poznámku nechal, ale pokud čtenář nezná slova písně, má pocit buď, že se Zuzana zbláznila nebo že Vlaštovky se zabraly do zpívání tak, že se jim loď obrátila, a plují jinam. Ani jedno však neměl autor v úmyslu. Zato Wolfová přeložila píseň celou. Není sice jasné, zda ji přeložila sama, nebo použila nějaký existující překlad, ale výsledek je velmi přirozený. Logicky pak navazuje i Zuzanina poznámka.

Podobnou nesrovnalost nechal Štěpánek i v úplném závěru knihy. Tentokrát plují Vlaštovky z ostrova domů a zpívají píseň o soleném hovězí. V originále se zpívá: „Don't forget your old shipmate“ a Roger, když dozpívají, zvolá: „Susan is the old shipmate“ (s. 415). Nejspíš si spojil píseň o jídle a Zuzanu, která celou dobu jídlo připravovala. Wolfová se držela originálu, přeložila celou píseň i Rogerovu reakci. Štěpánek verše vynechává, ale Roger svou poznámku řekne.

Š: „A zpívali veselou píseň o návratu z moří.

„Zuzana je starý námořník,“ řekl Roger.“ (s. 278)

Rogerova poznámka zde působí, jako by jen tak něco nesouvisle vykřikoval. Přestože si důvtipný čtenář možná domyslí, že Roger reaguje na něco v písni, mohl Štěpánek celou pasáž úplně vynechat.

4.5 Jména osob

Zdá se, že Štěpánek zamýšlel přeložit všechna vlastní jména, ale nakonec se svého záměru vzdal. V následující tabulce uvádím jména hlavních hrdinů a jejich překlady:

Ransome	Štěpánek	Wolfová
John	Jan	John
Susan	Zuzana	Zuzana
Titty	Titty (Helena)	Titty
Roger	Roger	Roger
Nancy	Vlasta	Nancy
Ruth	Cecílie	Lilly
Peggy	Peggy	Peggy
Vicky	Věrka	Vicky
Polly	Polly	Lóra

Tabulka 1: Překlady jmen hlavních hrdinů

Na křestních jménech dětí je jasně vidět, že Štěpánek se pokusil o překlad většiny jmen. Zdá se, že měl v úmyslu překládat Titty jako Helenu a pak od svého záměru upustil. V odstavci, kde popisuje, jak Titty vyrábí vlajku, se nepochopitelně místo jména Titty objeví Helena.

R: „Titty had taken the little flagstaff up to the farm, and had cut a triangular flag out of some of the canvas left over from the tents. Mother had drawn a swallow on a bit of paper, and Titty had cut one out of some blue serge that had once been part of a pair of knickerbrockers.“ (s.20)

Š: „Helena vzala malý vlajkový stožárek na statek a vystřihla trojhrannou vlajku ze zbytku stanové látky. Matka nakreslila na kusu papíru vlašťovku a Helena vystřihla podobnou z kousku modré látky, která kdysi sloužila na kalhoty.“ (s. 19)

V dalším textu už se zase objevuje jako Titty. Usuzuji z toho, že se Štěpánek chtěl Titty přeložit jako Helenu, pak si to rozmyslel, ale změnu zpět neprovedl důsledně.

Zdá se, že Štěpánek se nakonec rozhodl, že přeloží jména, k nimž najde vhodný český ekvivalent a ostatní ponechá. Pak ale mohl přeložit Peggy jako Markétu, což neudělal.

Wolfová přeložila pouze Zuzanu. Domnívám se, že to bylo proto, že by jméno Susan nepůsobilo v českém textu přirozeně a dětský čtenář by v něm asi neviděl dívčí jméno. Ostatní jména Vlaštovek i Amazonek jsou ponechána jako v originálu. Wolfová zřejmě počítala se vzdělanými čtenáři, kteří si poradí s jejich výslovností.

Zajímavým způsobem se překladatelé vyrovnali se slovní hříčkou týkající se jména Nancy.

R: „‘Her real name isn't Nancy,’ said Peggy. ‘Her name is Ruth, but Uncle Jim said that Amazons were ruthless, and as our ship is *Amazon*, and we are Amazon pirates from the Amazon River, we had to change her name.’“ (s. 119)

Š: „‘Její pravé jméno není Vlasta,’ pravila Peggy. ‘Jmenuje se Cecílie. Ale protože strýček Jim řekl, že Amazonky neměly nikdy měkká jména a naše loď je *A m a z o n a*, a my jsme amazonští piráti z řeky Amazony, musely jsme její jméno změnit.’“ (s. 81)

W: „‘Ona se nejmenuje doopravdy Nancy,’ prozrazovala Peggy. ‘Jmenuje se Lilly, ale strýček říká, že Amazonky žádné lilie nebyly, a protože se naše loď jmenuje *Amazonka* a my jsme pirátky Amazonky od řeky Amazonky, musely jsme ji přejmenovat.’“ (s. 109)

Řešení Wolfové je jednoznačně lepší. Štěpánek sice zachoval fakt, že kapitánka Amazonek má přezdívku, protože její pravé jméno se pro Amazonku nehodí, ale nezachoval slovní hříčku se jmény. Wolfová vymyslela tak zajímavou hříčku, že má čtenář opravdu pocit, že pirátka své jméno opravdu používat nemohla a musela se přejmenovat.

Další jméno, jehož překlad činil potíže, je jméno nejmladší sestry. Jmenuje se ve skutečnosti Bridget, ale Ransome o ni mluví jako o Vicky, protože se podobá královně Viktorii.

R: „But there was little Vicky, a fat baby, like the pictures of Queen Victoria in old age, full of all sorts of needs.“ (s. 7)

Š: „Ale byla tu malá Věrka, buclaté děcko, které mělo všelijaké potřeby.“ (s. 11)

W: „Ale vždyť je tu maličká Vicky, buclaté nemluvně jako královna Viktorie na obrázcích ze starých časů, a ta pořád něco potřebuje.“ (s. 17)

Chtěla-li Wolfová zachovat zmínku o královně Viktorii, musela ponechat i nečeské jméno Vicky. Již bylo řečeno, že se Štěpánek snažil vyhnout zmínkám o anglickém prostředí pokaždé, a proto neměl důvod jméno Vicky použít ani v tomto případě. Jeho překlad působí přirozeně a čtenář se nad ním nijak nepozastaví. Překlad Wolfové není úplně přesný, ale dětskému čtenáři, který nezná královnu Viktorii, její vysvětlení stačí.

Poslední obtížně přeložitelné jméno bylo jméno papouška kapitána Flinta. Ransome používá jméno Polly, které je pro papouška v Británii běžné. Štěpánek jméno převzal, přestože pro české děti je naprosto neznámé. Wolfová zvolila jméno Lóra, které se v Čechách pro papouška často používá. Její řešení je v tomto případě lepší, protože čtenář si na toto jméno snadno zvykne.

4.6 Místní jména

Ransome si vytvořil vlastní krajinu, ale zasadil ji do Británie. Některá místa pojmenovali jeho hrdinové, takže v Británii je najednou město Rio a řeka Amazonka. V následující tabulce uvádím některé zeměpisné názvy, u nichž se dá polemizovat o správnosti překladu.

Ransome	Štěpánek	Wolfová
Holly Howe	Červený dvůr	Cesmínový háj
Darien	Mys Dobré Naděje	Darien
River Amazon	Amazonská řeka / řeka Amazona	Amazonka
Houseboat Bay	Zátoka houseboatu	zátoka Hausbótu
Look-Out Point	Strážní Skála	Pozorovatelna

Tabulka 2: Překlady zeměpisných názvů

Statek, kde děti bydlely pojmenoval Ransome „Holly Howe“. Štěpánek název přeložil jako „Červený dvůr“, což je v českém prostředí časté jméno statku. Wolfová byla odvážnější a použila překlad „Cesmínový háj“. Tento název je romantičtější a navíc exotičtější, protože cesmíny u nás běžně nerostou. Wolfová opět počítala se vzdělanějšími čtenáři.

Překlad štítu Darien byl o něco složitější. V úvodu kapitoly uvádí Ransome Keatsův sonet, v němž se mluví o Darienu. Později na sonet odkazuje v textu, když vysvětluje, že ho Titty zná ze školy a že podle něj pojmenovala štít zrovna Darien (R, s. 3). Již bylo řečeno, že Štěpánek vynechal všechny básně i písňové texty. Vynechal tedy i tuto úvodní báseň, a neměl se proto na co odkázat. Darien se mu pak zdál nejspíš příliš neznámý, a proto štít nazval podle notoricky známého místa „Mys Dobré Naděje“ (Š, s.3). Wolfová sonet použila a dokonce přidala dva verše, aby byl úplný. Jednoduše ho pak využila a štít pojmenovala Darien (W, s. 14). Její řešení je tak pro čtenáře mnohem zajímavější.

Rozdíl mezi překlady řeky Amazonky a zátoky Hausbótu je pravděpodobně způsoben jen dobou vzniku. Wolfová používá modernější název Amazonka a novější způsob zápisu slova hausbót.

Vyvýšené místo na ostrově, ze kterého se dalo pozorovat celé jezero, pojmenoval Ransome „Look-Out Point“ (R, s. 72). Rozhodně se nejednalo o skálu v pravém slova smyslu, ale Štěpánek místo přesto přeložil „Strážní skála“ (Š, s. 52). Wolfová zvolila neutrální a zřejmě i lepší variantu „Pozorovatelná“ (W, s. 72).

4.7 Měrný systém

Britský měrný systém se od českého značně liší a Ransome britské jednotky používá v knize poměrně často. Oba překladatelé k nim přistupují stejně jako k překládání ostatních reálií. Štěpánek jednotky obvykle převádí na české, zatímco Wolfová volí různé postupy. Jedním z nich je vynechání jednotek úplně.

R: „There might be a tidal wave, forty feet high, washing over everything.“ (s. 39),

Š: „Může přijít příliv s vlnami dvanáct metrů vysokými a všechno spláchne dolů.“ (s. 31),

W: „Co kdyby najednou přišel příliv a přivalily by se vysoké vlny, které by všechno smetly.“ (s. 43).

Její řešení je v tomto případě lepší. Štěpánek stopy přepočítal a převedl na metry. Výška vln zde ale není vůbec důležitá a podstatné je jen to, že by zalily celý ostrov.

Jiné řešení, které Wolfová několikrát použila, je převod na jiné britské jednotky. Ty můžeme najít například zde:

R: „...he climbed about seven feet...“ (s. 41),

Š: „...vyšplhal něco přes dva metry...“ (s. 32),

W: „...vyšplhal asi dva yardy...“ (s. 45).

R: „...the first fifteen or twenty feet...“ (s. 53),

Š: „...prvních pět, sedm metrů...“ (s. 39),

W: „...asi do šesti yardů...“ (s. 54)

V obou případech převedla Wolfová stopy na yardy. Zdá se, že chtěla zachovat britské jednotky, ale stopy, zvláště pokud jich je víc, se jí zdály pro děti příliš složité. Použila tedy yardy, které si děti snadno představí. Štěpánek se držel svého postupu a obě vzdálenosti uvedl v metrech. Ve druhém případě sice jednotky nepřevedl přesně, ale tato úprava je přijatelná. Spíše se mohl vyhnout uvádění dvou různých vzdáleností a použít například „šest metrů“.

Zajímavý je také způsob, jakým se vyrovnali překladatelé s jednotkou objemu „kvart“ (1,14 l).

R: „...let you have a quart of milk...“ (s. 58),

Š: „...přenechali čtvrtku mléka.“ (s. 42)

W: „...nechávat litr (mléka).“ (s. 59)

Wolfová zvolila tentokrát převod na běžný metrický systém, zato Štěpánek pravděpodobně jednotku objemu nerozpoznal a mylně ji přeložil „čtvrťka“. Jeho překlad pak nedává smysl.

Ve většině případů ale Wolfová jednotky zachovává, někdy však přesná čísla nahrazuje přibližnými. Ve většině případů je to ale jen drobná úprava, které si čtenář nevšimne. Naopak Štěpánek překládá některé hodnoty až příliš přesně.

4.8 Jídlo

Ransomova kniha obsahuje velice často zmínky o stravě, kterou si děti připravují. Ransome obvykle podrobně popisuje chody jednotlivých jídel během dne, a tak často dochází k tomu, že uvádí pokrm, který se v českém prostředí nevyskytuje. Oba překladatelé se je obvykle snaží nahradit obecnějším výrazem nebo se jim vyhnout.

Ani jeden z překladatelů nepřeložil výraz „pemmican“, což je název pro sušené drcené maso, které dříve používali námořníci na dlouhých plavbách, protože nepodléhalo zkáze. Děti si v knize hrají na to, že konzervy s masem jsou pro ně „pemmican“.

R: „...You will soon get tired of living on corned beef.’ ‘Pemmican,’ said Titty. ‘Pemmican,’ said the female native. ‘So if I were you...’” (s. 58),

Š: „,...Konzervované maso se vám brzy zprotiví.’ ,To je námořnická strava,’ řekla Titty. ,Ovšem,’ odpověděla domorodka. ,Ale přece, být na vašem místě...“ (s. 43),

W: „,...Konzervované maso se vám brzy přejí.’ ,Ale to jedí přece všichni námořníci,’ řekla Titty. ,Dobře,’ řekla domorodá žena. ,Ale být na vašem místě...“ (s. 59).

Oba přeložili „pemmican“ obecným výrazem „námořnická strava“, což je dobré řešení. Tittina poznámka sice vyzní jinak než u autora, ale i tak je zajímavá. Oba překladatelé také nahradili specifické „corned beef“ běžným konzervovaným masem. Rozhovor u Wolfové je sice plynulejší, ale oba překlady můžeme považovat poměrně dobře vyřešené.

Jinak vypadá překlad jídla „meat pie“ (R, s. 58). Štěpánek používá název „paštika“ (Š, s. 42) a Wolfová „zapečené maso“ (W, s. 59). Zde je jednoznačně lepší řešení Wolfové, protože toto jídlo je v knize podáváno jako hlavní chod, což české děti může zmást.

Ještě složitější je případ, kdy Ransome nepoužil název jídla, ale přímo jeho obchodní značku.

R: „Then I've brought a box of Force for breakfast. Susan is going to have a busy time without having to cook porridge in the mornings” (s. 59)

Š: „Tady jsem vám přinesla zavařeninu k snídani. Zuzana bude mít hodně co dělat i bez vaření ovesné kaše“ (s. 43)

W: „Pak jsem vám přivezla k snídani krabici vloček. Zuzana bude mít už tak dost práce, než aby se ještě ráno vařila s ovesnou kaší“ (s. 59)

Z kontextu vyplývá, že „Force“ je jakási bezpracná náhražka ovesné kaše. Štěpánek místo neznámého jídla použil zavařeninu, která se k snídani běžně podává. Wolfová nahradila „Force“ ovesnými vločkami, čímž ale v kombinaci s následující větou vytvořila nelogickou konstrukci. Vločky se používají zejména k vaření ovesné kaše, takže Zuzaně krabice vloček práci nijak neulehčí. V tomto případě je proto Štěpánkova verze lepší.

Jinou pasáž Štěpánek celou úplně vypustil a ochudil tím čtenáře o zajímavou úvahu o výrobě rumového punče. Děti dostaly na statku na karamely a Titty o nich mluví jako o melase a chce z ní chce vyrábět rumový punč.

R: „I've got some toffee from the natives as well as the milk,' said Captain John. 'Real toffee?' said Roger. 'Molasses,' said Titty. 'Toffee is only the native name for it.' 'And I have grave news,' said Captain John.” (s. 106)

..., 'And a whole bag of molasses,' said Titty. 'Do you know how to make rum punch? That's made out of molasses, isn't it?'” (s. 107)

...“Molasses are very good anyhow,' she (mate Susan) said. 'We'll make rum punch if there are any molasses we don't want.’” (s. 107)

Š: „Dostal jsem s mlékem od domorodců i karamely,“ pravil kapitán Jan. „Pravé karamely?“ ptal se Roger. „A mám vážné zprávy,“ pravil kapitán Jan.“ (s. 73)

.....„A celý pytel karamel,“ pravila Titty.“ (s. 73)

.....„Karamely jsou velice dobré,“ pravila Zuzana.“ (s. 73)

W: „Dostal jsem od domorodců karamely,“ řekl jim kapitán John. „Z opravdického karamelu?“ ptal se Roger. „Z třtinové melasy,“ řekla Titty. „Karamel se to jmenuje u domorodců.“ „A mám vážné zprávy,“ pokračoval kapitán Jan.“ (s. 98)

.....„A tady je celý pytlík cukroví,“ řekla Titty. „Nevíte, jak se dělá rumový punč? Ten se taky dělá z melasy, že?““ (S. 98)

.....„Jsou moc dobré,“ říkal (první důstojník Zuzana). „Jestli nám nějaké zbudou, uděláme si punč.““ (s. 99)

Štěpánkovi pravděpodobně připadalo nevhodné, aby se děti bavily o výrobě alkoholického nápoje, a proto tuto i další zmínky o rumovém punči vůbec nepřeložil. Nepotřeboval tedy ani zmínky o melase, které vypustil. Tím však zůstala Rogerova otázka nezodpovězena, což ale překvapivě textu neublížilo, protože Johnova navazující věta tak vyzní mnohem dramatičtěji.

Wolfová se sice rumovému punči nevyhýbala, ale s melasou si příliš dobře neporadila. Nahradila ji třtinovou melasou a navíc ji použila jen jako surovinu na karamely. Není pak jasné, proč chtějí dělat děti rumový punč z již zpracované třtinové melasy.

Ve většině případů ale překládají oba překladatelé názvy jídel správně. Někdy sice použijí nepřesný překlad, ale nezpůsobí tím textu žádnou újmu. Tyto nepřesnosti se objevují zejména v Štěpánkově verzi. Například:

R: „gooseberry tart“ (s. 193), Š: „rybízový koláč“ (s. 128), W: „angreštový koláč“ (s. 170) a podobně.

4.9 Tykání a vykání

Přestože v knize vystupují hlavně děti, neplatí zde běžná zvyklost, že si děti obvykle tykají. Protože si hrají na námořníky a každý má svou hodnost, oslovují se někdy velice formálně. Překladaelé si toto museli uvědomit a formální oslovení doprovodit vykáním. Oba to provedli celkem svědomitě. Pokud se děti oslovují námořními hodnostmi, vždy si vykají. Wolfová pouze v některých případech formální oslovení úplně vypustila, což ale textu nijak neublížilo.

Děti také vykají většině dospělých. V obou překladech tykají Amazonky svému strýčkovi a Vlaštovky svým rodičům. Mamince v obou překladech vykají pouze v případě, že si hrají na domorodku a cestovatele a ona vystupuje jako neznámá žena.

4.10 Odborná terminologie

Jedním z největších problémů, které se při překládání vyskytly, byly námořnické odborné termíny. V horší pozici byl první překladatel, protože ve třicátých letech, kdy jeho překlad vznikal, nebyla ještě tato terminologie běžně užívaná. Štěpánek pravděpodobně tyto termíny ani neznal, a proto jeho překlad působí nejistě. Wolfová si ke své práci přizvala konzultanta, zkušeného jachtaře Františka Novotného, a námořní termíny přeložila mnohem lépe.

Přístup překladatelů je patrný například u pokynů a hlášení posádky, které Štěpánek někdy překládá příliš volně:

R: „Ready about!“ (s. 36), Š: „Pozor! Přesmyk!“ (s. 28), W: „Pozor, obrat!“ (s. 40),
R: „Jibe O!“ (s. 37), Š: „Pozor! Po větru!“ (s. 29), W: „Stočit vratiplachtu!“ (s. 41),
R: „Stand by to take in sail! Lower away“ (s. 37), Š: „Plachtu dolů!“ (s. 29), W:
„Připravit se ke svinutí plachty! Spouštět!“ (s. 42),
R: „Sail Ho!“ (s. 97), Š: „Hej, plachta!“ (s. 67), W: „Lod' na obzoru!“ (s. 91),

Stejný rozdíl je vidět i u názvů částí lodi nebo termínů souvisejících přímo s plachtěním:

R: „traveller on the mast“ (s. 28), Š: „pojezdny kruh na stožáru“ (s. 23), W: „jezdec na stěžni“ (s. 33)

R: „the other tack“ (s. 36), Š: „druhý výkyv vlnovky“ (s. 28), W: „další oblouk“ (s. 40),

R: „the log“ (s. 95), Š: „lodní kniha“ (s. 66), W: „lodní deník“ (s. 90),

R: „sailors“ (s. 128), Š: „plavci“ (s. 87), W: „námořníci“ (s. 118),

R: „(Amazon) slipped away to leeward“ (s. 270), Š: „klouzala k levé straně“ (s. 178), W: „stáčela se k závětrné straně“ (s. 233).

Tyto termíny naopak Štěpánek překládá příliš doslovně anebo nepřesně. Některé jeho formulace jsou sice přijatelné (např. „přesmyk“), ale většina působí velice neobratně. Štěpánek navíc některé termíny nepochopil nebo při překladu chyboval. Například v tomto případě:

R: „starboard“ (s. 38), Š: „po levé straně“ (s. 30), W: „po pravoboku“ (s. 42).

Štěpánek zde zaměnil strany, přestože v jiné části knihy překládá „starboard“ správně.

Celkově lepší překlad terminologie vytvořila jednoznačně Wolfová. Její řešení je přesnější a přirozenější. Pro děti jsou to sice všechno neznámé termíny, ale z kontextu je snadno pochopí. Její text působí živěji a čtenář si své hrdiny snáz představí jako zkušené námořníky.

4.11 Expresivní výrazy

Kromě odborných termínů se v knize objevují i různé expresivní výrazy z námořnického prostředí, zejména Nancino pirátské láteření. Protože jde o knihu pro děti, museli překladatelé velmi pečlivě zvážit, jak tyto výrazy překládat.

Jedná se například o různé idiomatické fráze:

R: „‘I’ll shiver your timbers for you if you don’t stop chattering, Peggy.““ (s. 119),

Š: „Nepřestaneš-li plácát, Peggy, budou ti kosti v těle chrupat.““ (s. 81),

W: „,Jestli nepřestaneš žvanit, Peggy, vyrazím z tebe duši!“ (s. 109).

R: „... ‘it’s much more fun being sea-dogs and timber shiverers.“ (s. 122),

Š: „...je to mnohem legračnější, je-li člověk námořním psem a postrachem lodí.“ (s. 84),

W: „...mnohem zábavnější je být mořskými vlky a postrachy lodí.“ (s. 112).

R: „‘Hang on to the main-sheet, you son of a seacock“ (s. 235),

Š: „,Chop se hlavního lana, ty synu mořského orla“ (s. 155),

W: „,Popadni hlavní otěž, ty synu lodního kuchaře“ (s. 203).

V prvním případě jde o překlad upravené fráze „Shiver my timbers!“, která se obvykle překládá jako „Ať se propadnu!“ nebo „U sta žraloků!“. Oba překladatelé zde zvolili pohrůžku fyzickým násilím, což je správné řešení. Štěpánková verze ale působí poněkud knižně a nepřirozeně. Ve druhém případě se tato fráze objevuje znovu, ale v jiném významu. Oba překladatelé si s ní poradili dobře. Štěpánek ale špatně přeložil výraz „sea-dogs“. Používá doslovný překlad, který ale nepůsobí příliš lichotivě. Wolfová zvolila lepší a známější řešení. V posledním případě se jedná o překlad poměrně nevybíravé nadávky „son of a seacock“, která se překládá jako „lump“ nebo „grázl“. Ani jeden z překladatelů tento význam nevyužil a není jasné, zda to bylo proto, že se jim zdál pro děti nevhodný nebo jej neznali. Štěpánek zvolil sice nezvyklou ale přijatelnou frázi „syn lodního orla“. Wolfová použila doslovný překlad, který je v tomto případě vhodný a navíc i vtipný.

V textu se objevují i různé expresivní výzvy.

R: „‘Avast there, Peggy, you goat“ (s. 122),

Š: „,Drž jazyk za zuby, ty huso jedna“ (s. 83),

W: „,Zavřeš už zobák, ty huso jedna.“ (s. 112)

R: „‘Now then, my hearties“ (s. 235)

Š: „,A ted’, vzhůru srdce!“ (s. 155),

W: „,A ted’ vzhůru, námořníci moji!“ (s. 203)

V prvním případě si s překladem poradila mnohem lépe Wolfová. Je přirozenější, má-li husa zavřít zobák, než držet jazyk za zuby. Je ale nutné poznamenat, že Štěpánková verze je sice nelogická, přesto se v běžné dětské mluvě může objevit, a proto se ani tento překlad nedá považovat za špatný.

Ve druhém případě je ale Štěpánkuv překlad poměrně kostrbatý. „My hearties“ je oslovení námořníků, obvykle překládané jako „kamarádi“, proto je řešení Wolfové vhodnější.

Stejně jako s odbornou terminologií si i s expresivními výrazy poradila lépe Wolfová. Její řešení jsou přirozená a také přesnější.

4.12 Dialekt

V Jezerní oblasti, kde se kniha odehrává, žil Ransome velmi dlouho. Znal proto místní nářečí a také jej v *Boji o ostrov* použil. Mluví jím například uhlíři, které Vlaštovky navštíví. Například:

R: „‘Like to look inside?’ said the old man. ‘Folk generally what do.’“ (s. 155),

R: „‘Sit down on yon bed’“ (s. 155), R: „‘Maybe nowt’ll come of it’“ (s. 162)

Štěpánek se o odlišení řeči uhlířů vůbec nepokusil. Wolfová alespoň použila prvky venkovského dialektu, jako například:

W: „,Tak, tak, přikyvoval stařík.“ (s. 140), W: „,Inu, toť se ví...“ (s. 143), W: „,Ba, ba...“ (s. 144) a podobně.

Většinu rozhovoru ale uhlíři vedou spisovnou češtinou. Její řešení není špatné, ale mohla využít ještě například prvky hovorové češtiny a rozhovor s uhlíři tak oživit.

4.13 Slovesa mluvení

V knize je velké množství dialogů, a proto se překladatelé museli vyrovnat s často se opakujícím slovesem „said“. Oba se snažili používat různá synonyma, ale Wolfová byla ve svém výběru pečlivější. Štěpánek nejčastěji používá slovesa „pravil“ a „řekl“, někdy volí i jiná slovesa mluvení, například „zvolala, odvětila, namítal, přiznal, žádal“. Wolfová se

častěji snaží volit slovesa podle kontextu, například „dodala, velel, křičel, pokračoval, představil se, omlouval se, naléhala“ a podobně. Někdy dokonce volí slovesa, která se obvykle jako slovesa mluvení nepoužívají, například „bránila se, ukazoval, lekla se, usmála se, zděsil se, ohrnula nos“. Její překlad je proto dynamičtější a pestřejší.

4.14 Další problémy

Zajímavý překladatelský oříšek byl tatínkův telegram, v němž děti získaly povolení k táboření na ostrově, a Zuzanina bezprostřední reakce na jeho text.

R: „BETTER DROWNED THAN DUFFERS IF NOT DUFFERS WONT DROWN“ ... ‘But what are duffers if not duffers?’ asked Susan.“(s. 5-6)

Š: „Líp se utopit, než být packaly, jestliže nejste packalové, neutopíte se.‘ ... ,Ale co znamená packalové, jestliže nejste packalové?’ ptala se Zuzana.“ (s. 10)

W: „RADĚJ SE UTOPIT, NEŽ BÝT ŇOUMA. JESTLI NEJSOU ŇOUMOVÉ, NEUTOPI SE!.... ,Ale co myslí tím – jestli ňouma není ňouma?’ ptala se Zuzana.“ (s. 15-16)

Ani jeden z překladatelů nedodržel strohost anglického telegramu. Cena telegramu se určuje podle jeho délky, ale toto pravidlo překladatelé nerespektovali. Jejich řešení jsou zbytečně dlouhá a navíc obsahují interpunkci a diakritiku, která do telegramu nepatří. Ani Zuzanina otázka není příliš povedená. Štěpánek použil slova z telegramu jako autor, ale nevytvořil takto žádnou slovní hříčku. U Wolfové reaguje Zuzana spíše na smysl telegramu, ale ani její otázka není úplně přesvědčivá. Zde by se pravděpodobně hodil nejlépe co nejbližší doslovný překlad bez interpunkce a diakritiky a Zuzana by se pak mohla zeptat stejnou otázkou jako v originále.

Jiný problém se vyskytl při překládání důvodu, proč je letos kapitán Flint doma a necestuje po světě.

R: „‘Last year he came home and said he’d gathered enough moss and meant to settle down.‘“ (s. 130)

Š: „Loňského roku přijel domů a prohlásil, že už dost zmechovatěl a že se hodlá usadit.“ (s. 81)

W: „Loni se vrátil domů a povídal, že už se najezdil dost a že se chce usadit doma.“ (s. 119)

S tímto problémem si poradila lépe Wolfová, jejíž řešení je elegantní a jednoduché. Štěpánkova formulace je značně expresivní a důvod Flintova rozhodnutí příliš nevysvětluje.

Štěpánek se nedokázal vypořádat ani s výkřiky papouška kapitána Flinta:

R: „‘We were teaching the parrot to say, ‘Pieces of Eight’, so that it would be a good pirate parrot to take with us to Wild Cat Island. It only says ‘Pretty Polly’.“ (s. 131)

Š: „Učily jsme papouška, aby říkal ‚Třesky, blesky‘, aby byl dobrým pirátským papouškem, kterého bychom si mohly vzít na Ostrov Divokých Koček. On říká stále jen ‚Pretty Polly.‘* (vysvětlivka pod čarou: *) Hezká Mária.) (s. 89)

W: „Učily jsme papouška říkat *Samé dukáty*, aby to byl pořádný pirátský papoušek a abychom si ho mohly vzít na ostrov Divokých koček. Ale on pořád říká *Lóra! Lóra!*“ (s. 120)

Štěpánkovo řešení je zde naprosto nepochopitelné. Jaká slova papoušek říká není důležité. Podstatné je, aby byl zachován význam a aby papoušek působil věrohodně. Amazonky učily papouška říkat „Pieces of Eight“, což je název pro starou španělskou minci. Pirátský papoušek má tedy podle Ransomu mluvit o penězích. Štěpánek to zjevně nepochopil a v jeho verzi učí Amazonky papouška říkat „Třesky, blesky“. To v sobě však nemá žádný pirátský podtext. Navíc jeho papoušek říká „Pretty Polly“ a pod čarou je uveden překlad „Hezká Mária“. Papoušek se ale jmenuje Polly, a tak je Mária přeloženo zcela zbytečně. Stačilo vlastně jen nechat papouška říkat „Polly, Polly“ a rušivá vysvětlivka nebyla potřeba.

Wolfová Ransomův záměr pochopila a Amazonky učí papouška říkat „Samé dukáty“, což se pro pirátského papouška hodí. I druhý papouškov výrok vyřešila Wolfová dobře. Papoušek mluví o sobě, takže „Lóra! Lóra!“ je správný překlad.

4.15 Chyby v překladu

Překladaelé se dopustili v překladu i jiných pochybení, obvykle způsobených špatným pochopením textu. Častěji se těchto chyb dopouštěl Štěpánek. Například:

R: „The news was so good that it made them solemn.“ (s. 8)

Š: „Zpráva byla tak dobrá, že byla až slavná.“ (s. 12)

W: „Byla to zpráva tak dobrá, že všichni zvažněli.“ (s. 18)

R: „They took turns in steering the *Swallow*.“ (s. 74)

Š: „Řídili Vlačťovku všemi směry.“ (s. 58)

W: „Střídali se v řízení *Vlačťovky*.“ (s. 73)

V prvním případě nemá Štěpánkova věta vůbec smysl. Ve druhém je jeho řešení přijatelné, protože Vlačťovky se jely na jezero pocvičit v plachtění, a proto mohly bezcílne měnit směry.

V jiných případech Štěpánek zcela změnil smysl věty, například Zuzaninu otázku při návštěvě uhlířů nebo když Amazonky Vlačťovkám vysvětlují, jak získaly svůj nůž:

R: „‘Why doesn’t it (fire) go out?’“ (s. 160)

Š: „,Proč oheň nešlehá ven?’“ (s. 106)

W: „,A jak to, že nevyhasne?’“ (s. 142)

R: „‘The knife was given us by Uncle Jim last year for polishing the cannon on the houseboat‘“ (s. 117)

Š: „,Ten nůž nám dal loni strýc Jim k čištění jeho děla na houseboatu‘“ (s. 80)

W: „,Ten nůž nám dal loni strýček Jim, když jsme mu vyleštily dělo na lodi.‘“ (s. 108)

V prvním případě nezvolil Štěpánek překlad příliš dobře, protože na tuto otázku navazuje debata o tom, jak zakrýt oheň, aby hořel celou noc. Ve druhém případě porozuměl

Štěpánek špatně větné konstrukci a čtenář má z jeho překladu pocit, že dělo bylo asi ve velmi špatném stavu, muselo-li se čistit nožem.

Jiné chyby, kterých se Štěpánek dopouštěl, jsou doslovné překlady až příliš přesně kopírující stavbu anglické věty. Často používal například trpný rod, zbytečné vedlejší věty anebo nerespektuje časovou souslednost.

R: „The pillows were taken out and two were taken into each tent.“ (s. 59)

Š: „Polštáře byly vytaženy a každému stanu byly přiděleny dva.“ (s. 43)

W: „Vyndali polštáře a odnesli dva a dva do každého stanu. (s. 58)

R: „He knew that they did not (know it).“ (s. 116)

Š: „Věděl, že to nevěděli.“ (s. 79)

W: „Byl si vědom, že to není pravda.“ (s. 106)

R: „Nancy always does a thing if she sais she will.“ (s. 134)

Š: „Vlasta vždy udělá to, o čem řekne, že to chce udělat.“ (s. 91)

W: „Nancy vždycky udělá všechno, co si umíní.“ (s. 122)

R: „No one could row *Swallow* fast.“ (s. 228)

Š: „Nikdo nemohl hnát *Vlaštovku* rychle veslováním.“ (s. 151)

W: „S *Vlaštovkou* se moc rychle veslovat nedalo.“ (s. 197)

Ve všech případech je ve Štěpánkově překladu znát vliv anglického originálů a jeho řešení je značně nepřirozené. Wolfová s takové chyby nedělala a ani věty ovlivněné anglickou syntaxí v jejím překladu nejsou.

Štěpánek udělal v textu jednu svévolnou úpravu, pro kterou není zcela jasné vysvětlení. Ve smlouvě mezi *Vlaštovkami* a *Amazonkami* změnil rok vzniku 1929 na 1933 (**R**, s. 123; **Š**, s. 84). Jeho překlad vyšel v roce 1934 a možná se domníval, že bude vhodné, pokud dílo v čase posune blíž k roku vydání. Wolfová použila původní rok 1929 (**W**, s. 113).

Přestože se více chyb v překladu dopustil Štěpánek, ani Wolfová se jich nevyvarovala. Například při popisování postupu, jak Roger a John balili rybářské pruty, nebo v rozhovoru zlodějů, které v noci slyšela Titty.

R: „They put all the fishing tackle together. They took the four rods to pieces and put each one in its own bag.“ (s. 71)

Š: „Sebrali všechno rybářské náčiní. Rozebrali čtyři pruty na kusy a každý vložili do zvláštního pytle.“ (s. 51)

W: „Chlapci snesli svoje rybářské náradí. Rozložili všechny čtyři rybářské pruty a každý si dal jeden do batohu.“ (s. 70)

R: „‘We can’t carry that thing on a motor bicycle. Have to bring a car for it.’“ (s. 248)

Š: „„Na motorce ho tahat nemůžeme. To jsme pro něj měli přijet autem.““ (s. 162)

W: „„Copak můžeme vézt takovou váhu na člunu? Musíme si sem poblíž zajet autem.““ (s.214)

V prvním případě vytvořila Wolfová nelogickou konstrukci. Chlapci jsou dva a mají také dva batohy. Z jejího překladu plyne, že nechali dva pruty doma, což není pravda. Ve druhém případě je její řešení také nepochopitelné. Zloději jedou na veslici přes celé jezero, a proto věta, že na člunu lup neuvezou, nemá smysl. Štěpánek tuto část sice také nepřeložil přesně, ale jeho řešení smysl nepostrádá.

4.16 Název knihy

Ransome knihu pojmenoval *Swallows and Amazons* podle jejích hlavních hrdinů. Podle Levého klasifikace tedy použil první typ názvu - název popisný. Ransome zvolil tento název, přestože se nakladatel John Cape domníval, že jím rozhodně prodej knihy nepodpoří. To se mu nakonec také potvrdilo. Čtenáři znali Ransoma spíše jako novináře, a proto pod názvem knihy nehledali příběh o dětech v Jezerní oblasti. Její prodej podpořily až kladné recenze a také úspěchy dalších děl.

Dá se předpokládat, že Štěpánek řešil podobný problém, tedy zda název pouze přeložit nebo vymyslet lepší, přitažlivější a lépe prodejný. Rozhodl se pro změnu a vytvořil název, který spadá do druhé skupiny Levého klasifikace, tedy název symbolizující. Název *Boj o ostrov* je jednoznačně přitažlivější. Dává tušit, že příběh se odehrává na vodě a na lodích, že obsahuje nějaký napínavý konflikt a že bude obsahovat dobrodružný příběh. Štěpánek přidal ještě navíc jednoznačně vysvětlující podtitul *Prázdninové dobrodružství chlapců a děvčat*. Na přitažlivosti názvu nemění nic ani fakt, že v knize se ostrov vůbec nebojuje. Vlaštovky a Amazonky se totiž rychle spřátelí a bojují jen o vedení flotily a pak společně proti kapitánu Flintovi.

Wolfová použila stejný překlad jako Štěpánek. Volbu názvu měla ztíženou existencí původního překladu. Její vznikl o více než 20 let později než Štěpánkuv a Ransomovy knihy byly tehdy již známé. Čtenáři zcela jistě očekávali název, na který byli zvyklí. Wolfová tedy zvolila *Boj o ostrov*, přestože se dalo předpokládat, že pod názvem *Vlaštovky a Amazonky* už čtenáři budou hledat své známé hrdiny.

V textu se objevují ještě zmínky o několika knihách. Nejdříve autor vyjmenovává knihy, které si berou Vlaštovky s sebou na ostrov, a pak se ještě zmiňuje o knize, kterou píše kapitán Flint. Oba překladatelé zvolili jiný přístup, k přeložení názvů těchto knih.

R: „Instead, Titty took *Robinson Crusoe*. ‘It tells you just what to do on an island,’ she said. John took *The Seaman’s Handybook*, and Part Three of *The Baltic Pilot*. Both books had belonged to his father, but John took them with him even on holidays. Mate Susan took *Simple Cooking for Small Households*.“ (s.23)

Š: „Místo něho Titty vzala *R o b i n s o n a K r u s o e*. ‚Tam je přesně všechno, co člověk má na ostrově dělat,‘ pravila. Jan vzal některé plavební příručky a dokonce jednu námořní knihu svého otce. A první důstojník vzala *d o m á c í k u c h a ř k u*.“ (s. 20)

W: „Místo něho vzala Titty *Robinsona Crusoa*. ‚Tam je přesně všechno, co dělat na ostrově,‘ řekla. John si vybral *Příručku mořeplavce* a třetí díl *Baltického lodivoda*. První důstojník Zuzana si vzala knížku *Jednoduché vaření pro malou domácnost*.“ (s. 30)

Štěpánek se vyhnul uvádění názvů knih, které čtenáři neznali. Přeložil pouze knihu *Robinson Crusoe* a použil při tom přepis "Krusoe", který byl tehdy běžný. Zvláštním

způsobem se vypořádával se Zuzaninou kuchařkou. Zvýrazněným typem písma označil název Tittiny knihy, ale použil jej i pro domácí kuchařku, přestože to název není. Johnovi sice nějaké knihy přidal a jen jedna z nich byla otcova, ale tato změna textu neublíží.

Wolfová byla odvažnější a přeložila všechny názvy. V textu působí celkem přirozeně a vynechaná poznámka o pravém majiteli námořních knih čtenáři nechybí.

Oba přístupy jsou dobré, ale pro děti přitažlivější je spíše přístup Wolfové. Tím, že vyjmenuje přesně knihy, které si děti berou, přesvědčí čtenáře o pravdivosti příběhu.

Ransome se ještě zmiňuje o knize kapitána Flinta. Ten v ní popisuje zážitky ze svých cest a pojmenoval ji "*Mixed Moss*" (s.313). Štěpánek se přeložení názvu úplně vyhnul a zmiňuje se jen o nějaké knize, kterou kapitán píše. Wolfová použila název "*Mozaika z cest*" (s. 270), což vystihuje téma Flintovy knihy a dobře zní.

4.17 Přesnost překladu

Oba překladatelé zvolili jiný přístup. Štěpánek vytvořil překlad spíše volný, zatímco Wolfová se pokusila o překlad pokud možno věrný. Štěpánek zachoval obecný obsah a všechny zvláštní prvky se buď pokusil převést na české prostředí nebo je úplně vynechal. Provedením těchto úprav ale Štěpánek změnil vyznění celé knihy. Děj zasadil do jakéhosi neutrálního prostředí jen minimálně ovlivněného britskou kulturou. Pokud měl v úmysl text úplně lokalizovat do českého prostředí, neprovedl tyto změny důsledně.

Wolfová zachovala všechny důležité prvky, které určují kolorit příběhu. Pokud se v textu vyskytly méně známé reálie, nahradila je známějšími, ale snažila se dodržet jejich britský původ. Ale ani její překlad není úplně věrný. V popisech, které se jí zdály příliš dlouhé, vynechala některé věty anebo text jinak zjednodušila. Navíc změnila expresivitu některých vět tak, že neutrální výrazy nahradila citově zabarvenými.

R: „...then we must run back to deal with...“ (s. 20)

W: „,...a potom hajdy domů, at' stačíme...“ (s. 26)

R: „‘Roger was ready to go on talking about the cannon.’“ (s. 68)

W: „,Roger měl sto chutí si ještě o tom trochu porozprávět.’“ (s. 68)

R: „Last year those Blackett girls were always with him.“ (s. 59)

W: „Loni u něho byly pečené vařené ty Blackettovic žáby...“ (s. 60)

Tyto změny jsou ale citlivě provedeny a výsledný text ožívují a přibližují čtenáři. Celkově je tedy překlad Wolfové přesnější a zajímavější. Zachovává cizí kolorit, a tak přináší čtenáři nové poznatky. Kniha je proto pro čtenáře mnohem přitažlivější.

4.18 Změny pro dětského čtenáře

Ransome psal *Boj o ostrov* pro děti, a proto překladatelé nemuseli text pro své čtenáře nijak výrazně upravovat. Přesto můžeme v obou překladech najít případy, kdy se překladatelé pro změnu textu rozhodli. Tyto úpravy jsou častější ve Štěpánkové verzi, kde jsou často vynechány i větší celky. Chybí zde například téměř všechny zmínky o britských reáliích. Pro tento krok se Štěpánek pravděpodobně rozhodl, protože nechtěl své čtenáře informacemi o Británii zatěžovat. Stejně tak vypustil básně a písňové texty, k čemuž ho mohly vést důvody dokonce dva. Buď se nechtěl jejich překladem zabývat anebo jimi opět nechtěl své čtenáře zatěžovat. K jiné změně textu, kdy vypustil diskusi o výrobě rumového punče, ho vedly pravděpodobně moralistické důvody.

Kromě změn, které měly dětem usnadnit pochopení textu, se ale o dostupnost textu pro děti příliš nesnažil. Použil v překladu poměrně kostrbatý jazyk, na kterém je často znát vliv originálu. Při překladu námořní terminologie zvolil nepřesné termíny a popisy plachtění přeložil neobratně a nesystematicky. Jeho překlad je tedy sice přijatelný, ale pro děti málo srozumitelný.

Wolfová se svého úkolu zhostila lépe. Protože počítala se vzdělanějším čtenářem, mohla v textu ponechat skoro všechny britské reálie. Přeložila také všechny básně a písňové texty, které příběh ožívují. Na rozdíl od Štěpánka se ale rozhodla pro změny textu, které podle ní měly vést k jeho vylepšení. Vypustila například z některých popisných pasáží někdy až několik vět, aby popisy nebyly příliš dlouhé a čtenář neztrácel pozornost. Její úpravy jsou poměrně vhodné, protože anglický originál někdy až příliš podrobně popisuje různé detaily. Při překládání odborné námořní terminologie použila správné české

ekvivalenty a poučné pasáže týkající se plachtění přeložila dostatečně srozumitelně i pro děti, které v této oblasti nemají žádné zkušenosti. Celkově je její překlad pro děti zajímavější, protože obsahuje různé zajímavé informace o britské kultuře nebo námořní terminologii, a je psán přitažlivým a srozumitelným jazykem.

5 Závěr

Cílem mé diplomové práce byl zejména rozbor dvou překladů knihy *Boj o ostrov* od Arthura Ransoma. Použila jsem překlad od B. Štěpánka z roku 1934 a revidovaný překlad Zory Wolfové z roku 1971, který původně vznikl v roce 1959. Zaměřila jsem se zejména na prvky, které jsou obvykle obtížně přeložitelné, a také na úpravy textu, které měly zpřístupnit text dětským čtenářům. Při rozboru jsem použila poznatky nastíněné v teoretické části diplomové práce.

Překlad B. Štěpánka vznikl ve 30. letech minulého století a dnes jeho jazyk působí poněkud zastarale. Štěpánek provedl v textu poměrně velké množství úprav. Mezi ty nejvýraznější patří vynechání většiny reálií a všech básní a písňových textů. Je pravděpodobné, že tyto úpravy dělal zejména kvůli svým čtenářům, kteří britské reálie příliš neznali. Při vynechávání částí textu ale nebyl příliš důsledný, a proto jeho překlad není v některých částech příliš souvislý. Štěpánek se také rozhodl přeložit i některá vlastní jména a méně známé zeměpisné názvy nahradit běžnějšími. I k těmto úpravám jej zřejmě vedly stejné důvody jako k vynechání reálií. Jiné důvody ho vedly k vynechání pasáže o výrobě alkoholického nápoje. Tuto část se zřejmě rozhodl vypustit, protože mu z morálního hlediska přišlo nevhodné, aby děti diskutovaly o alkoholu.

Štěpánek se musel také vypořádat s překladem odborné námořní terminologie. Ta byla pro něj zřejmě příliš vzdálená, proto je její překlad neucelený, nesystematický a celkově nejistý. Obecně lze říci, že Štěpánek vytvořil poměrně volný překlad Ransomovy knihy a poněkud změnil její vyznění. Zasadil ji do jiného prostředí než autor a ochudil o zajímavé informace. Navíc je jeho překlad v některých místech kostrbatý a často je na jeho větných konstrukcích znát vliv anglického jazyka. Přestože se různými úpravami snažil text přiblížit dětskému čtenáři, jazyk, který použil, je málo srozumitelný a dětem špatně přístupný. Jeho překlad byl pravděpodobně v době vydání přijatelný a vyšel dokonce dvakrát, ale rychle zastaral natolik, že nebyl vhodný k reedici.

Překlad Zory Wolfové, který nahradil Štěpánkuv, je v mnoha ohledech lepší. Wolfová se rozhodla zachovat co nejvíce britských reálií a také básně a písňové texty. Její překlad vznikl mnohem později než Štěpánkuv, a proto mohla počítat se vzdělanějším

čtenářem. I ona se ale rozhodla některé reálie vypustit nebo nahradit, pravděpodobně proto, že byly až příliš specifické a čtenáři by jim nerozuměli.

Wolfová se i lépe vyrovnala s námořní terminologií. Použila v překladu správné termíny a pokusila se dětem námořnické prostředí přiblížit dostatečně srozumitelným jazykem. Její překlad je mnohem věrnější než Štěpánkuv. Zachovala všechny důležité prvky, které tvoří kolorit příběhu. Dovolila si ale také určité úpravy. Vynechala různé detailní popisy, které považovala za nadbytečné, a u některých vět změnila jejich expresivitu. Tyto úpravy ale provedla citlivě a text jimi nijak neutrpěl.

I Wolfová se ale dopustila některých chyb, které snižují kvalitu překladu. Tyto chyby vznikly většinou špatným pochopením textu nebo použitím špatného výrazu. Přesto je její překlad natolik zdařilý, že může být použit i pro další vydání *Boje o ostrov*. Bylo by ale vhodné, aby byl předtím znovu revidován a z textu odstraněny tyto drobné chyby.

Celkově je její překlad velmi dobrý a vhodný pro dětské čtenáře. Je psán srozumitelným jazykem a přináší zajímavé informace. Wolfová sice v textu udělala určité úpravy, ale ty nezměnily vyznění původního textu a její překlad tak sděluje dětem stejný příběh jako Ransomova kniha.

Příloha – Seznam dosud vydaných překladů dětských knih Arthura Ransoma

Swallows and Amazons (1930)

1. *Boj o ostrov : Prázdninové dobrodružství chlapců a děvčat.* Praha : Josef Hokr, [1934].
přel. B. Štěpánek; il. J. Salač; Edice Knihovna Robinson
2. *Boj o ostrov : Prázdninová dobrodružství Vlaštovek a Amazonek.* Praha : Josef Hokr, 1947.
přel. B. Štěpánek; il. A. Stehno
3. *Boj o ostrov.* Praha : SNDK, 1959.
přel. Zora Wolfová, verše přel. Soňa Nová a J. Bíbl; il. Kamil Lhoták; Edice KOD
4. *Boj o ostrov.* Praha : Albatros, 1971.
přel. Zora Wolfová, verše přel. Soňa Nová a Konstantin Biebl; il. Jan Černý; Edice Střelka
5. *Boj o ostrov.* Praha : Albatros, 1982.
přel. Zora Wolfová, verše přel. Soňa Nová a Konstantin Biebl; il. Jan Černý; Edice Střelka
6. *Boj o ostrov.* Praha : Albatros, 1998. ISBN 80-00-00623-5.
přel. Zora Wolfová, verše přel. Soňa Nová a Konstantin Biebl; il. Jan Černý;
7. *Boj o ostrov.* Praha : Toužimský & Moravec, 2004. ISBN 80-7264-061-5.
přel. Zora Wolfová, verše přel. Soňa Nová a Konstantin Biebl; il. Arthur Ransome; Edice Velká řada, Knihy Arthura Ransoma

Swallowdale (1931)

1. *Trosečníci z Vlaštovky : Dobrodružství hrdinů knihy "Boj o ostrov" na pevnině.* Praha : Josef Hokr, [1934].
přel. Z. Horáková; il. L. Salač, Edice Knihovna Robinson
2. *Trosečníci z Vlaštovky.* Praha : SNDK, 1960.
přel. Zora Wolfová; il. Kamil Lhoták; Edice KOD
3. *Trosečníci z Vlaštovky.* Praha : Albatros, 1972.
přel. Zora Wolfová; verše přel. Soňa Nová; il. Jan Černý; Edice Střelka
4. *Trosečníci z Vlaštovky.* Praha : Albatros, 1988.
přel. Zora Wolfová, verše přel. Soňa Nová; il. Jan Černý; Edice Střelka
5. *Trosečníci z Vlaštovky.* Praha : Toužimský & Moravec, 2002. ISBN 80-7264-049-6

přel. Zora Wolfová; il. Arthur Ransome; Edice Velká řada, Knihy Arthura Ransoma

Peter Duck (1932)

1. *Prázdniny na moři : Podivuhodná cesta hrdinů knih: "Boj o ostrov" a "Trošečníků z Vlaštovky" za pokladem.* Praha : Josef Hokr, [1936].

přel. J. Hořejš; il. W. Trier; Edice Knihovna Robinson

2. *Petr Kachna.* Praha : SNDK, 1961.

přel. Zora Wolfová, verše přel. Soňa Nová; il. Kamil Lhoták; Edice KOD

3. *Petr Kachna.* Praha : Toužimský & Moravec, 1998. ISBN 80-85773-94-5.

přel. Zora Wolfová; il. Arthur Ransome; Edice Velká řada, Knihy Arthura Ransoma

Winter Holiday (1933)

1. *Zamrzlá loď kapitána Flinta : Zimní prázdniny hrdinů knih: "Boj o ostrov", "Trošečníci z Vlaštovky" a "Prázdniny na moři".* Praha : Josef Hokr, [1937].

přel. Jaromír Hořejš; il. Ondřej Sekora; Edice Knihovna Robinson

2. *Zamrzlá loď kapitána Flinta.* Praha : SNDK, 1958.

přel. Jaromír Hořejš; il. Kamil Lhoták; Edice KOD

3. *Zamrzlá loď kapitána Flinta.* Praha : Albatros, 1973.

přel. Zora Wolfová; il. Jan Černý; Edice Střelka

4. *Zamrzlá loď kapitána Flinta.* Praha : Albatros, 1991. ISBN 80-00-00250-7.

přel. Zora Wolfová; il. Jan Černý; Edice Duha

5. *Zamrzlá loď kapitána Flinta.* Praha : Toužimský & Moravec, 2001. ISBN 80-7264-033-X.

přel. Zora Wolfová; il. Arthur Ransome; Edice Velká řada, Knihy Arthura Ransoma

Coot Club (1935)

1. *Potopená loď : Dobrodružství na řece a průplavech.* Praha : Josef Hokr, [1939].

přel. Jar. Hořejš; il. O. Sekora; Edice Knihovna Robinson

2. *Klub Lysek.* Praha : SNDK, 1963.

přel. Zora Wolfová; il. Kamil Lhoták; Edice KOD

3. *Klub Lysek.* Praha : Albatros, 1992. ISBN 80-00-00376-7.

přel. Zora Wolfová; il. Jan Černý; Edice Duha

4. *Klub Lysek*. Praha : Toužimský & Moravec, 1999. ISBN 80-7264-006-2.
přel. Zora Wolfová; il. Arthur Ransome; Edice Velká řada, Knihy Arthura Ransoma

***Pidgeon Post* (1936)**

1. *Holubí pošta : dobrodružství Vlaštovek a Amazonek*. Praha : Josef Hokr, 1947.

přel. Štěpán Laner; il. Zdeněk Burian

2. *Holubí pošta*. Praha : SNDK, 1964.

přel. Zora Wolfová; il. Kamil Lhoták; Edice KOD

3. *Holubí pošta*. Praha : Albatros, 1977.

přel. Zora Wolfová; il. Jan Černý; Edice Střelka

4. *Holubí pošta*. Praha : Toužimský & Moravec, 1998. ISBN 80-85773-88-0.

přel. Zora Wolfová; il. Arthur Ransome; Edice Velká řada, Knihy Arthura Ransoma

***We Didn't Mean to Go to the Sea* (1937)**

1. *Nechtěli jsme jet na moře : Dobrodružství Vlaštovek*. Praha : Josef Hokr, 1948.

přel. Jaromír Hořejš; il. Zdeněk Burian;

2. *Nechtěli jsme na moře*. Praha : Albatros, 1976.

přel. Zora Wolfová; il. Jan Černý; Edice Střelka

3. *Nechtěli jsme na moře*. Praha : Albatros, 1999. ISBN 80-00-00684-7.

přel. Zora Wolfová; il. Jan Černý

4. *Nechtěli jsme na moře*. Praha : Toužimský & Moravec, 2004. ISBN 80-7264-066-6.

přel. Zora Wolfová; il. Arthur Ransome; Edice Velká řada, Knihy Arthura Ransoma

***Secret Water* (1939)**

1. *Tábor u tajuplného moře : Dobrodružství Vlaštovek a Amazonek*. Praha : Josef Hokr, 1948.

přel. Jaromír Hořejš; il. Zdeněk Burian

2. *Záhadné vody*. Praha : Albatros, 1980.

přel. Zora Wolfová; il. Jan Černý; Edice Střelka

3. *Záhadné vody*. Praha : Albatros, 2000. ISBN 80-00-00823-8.

přel. Zora Wolfová; il. Jan Černý

4. *Záhadné vody*. Praha : Toužimský & Moravec, 2005. ISBN 80-7264-073-9.
přel. Zora Wolfová; il. Arthur Ransome; Edice Velká řada, Knihy Arthura Ransoma

***The Big Six* (1940)**

1. *Velká šestka*. Praha : SNDK, 1967.

přel. Zora Wolfová; il. Kamil Lhoták; Edice KOD

2. *Velká šestka*. Praha : Albatros, 2002. ISBN 80-00-01111-5.

přeložila Zora Wolfová; bez ilustrací

***Missee Lee* (1941)**

1. *Slečna Lee*. Praha : Toužimský & Moravec, 2000. ISBN 80-7264-022-4.

přel. Zora Wolfová; il. Arthur Ransome; Edice Velká řada, Knihy Arthura Ransoma

***The Picts and the Martyrs* (1943)**

1. *Piktové a mučedníci aneb Naprosto nevídaná návštěva*. Praha : Albatros, 1987.

přel. Zora Wolfová; il. Jan Černý; Edice Střelka

2. *Piktové a mučedníci aneb Naprosto nevídaná návštěva*. Praha : Toužimský & Moravec, 2003. ISBN 80-7264-058-5.

přel. Zora Wolfová; il. Arthur Ransome; Edice Velká řada, Knihy Arthura Ransoma

***Great Northern?* (1947)**

1. *Velká severní?*. Praha : Albatros, 1974.

přel. Zora Wolfová; il. Jan Černý; Edice Střelka

2. *Velká severní?*. Praha : Albatros, 2001. ISBN 80-00-00973-0.

přel. Zora Wolfová; il. Jan Černý;

***Coots in the North* (1988)**

1. *Lysky na severu a jiné příběhy*. Praha : Toužimský & Moravec, 2005; ISBN 80-7264-076-3.

přel. Zora Wolfová; il. Arthur Ransome; Edice Velká řada, Knihy Arthura Ransoma

Literatura

Primární prameny

- RANSOME, A. *Boj o ostrov : Prázdninové dobrodružství chlapců a děvčat*. Praha : Josef Hokr, [1934].
- RANSOME, A. *Boj o ostrov*. Praha : SNDK, 1959.
- RANSOME, A. *Boj o ostrov*. Praha : Albatros, 1982.
- RANSOME, A. *Boj o ostrov*. Praha : Toužimský & Moravec, 2004. ISBN 80-7264-061-5.
- RANSOME, A. *Holubí pošta*. Praha : Albatros, 1977.
- RANSOME, A. *Klub Lysek*. Praha : SNDK, 1963.
- RANSOME, A. *Lysky na severu a jiné příběhy*. Praha : Toužimský & Moravec, [2005]. ISBN 80-7264-076-3.
- RANSOME, A. *Nechtěli jsme na moře*. Praha : Albatros, 1999. ISBN 80-00-00684-7.
- RANSOME, A. *Petr Kachna*. Praha : Toužimský & Moravec, 1998. ISBN 80-85773-94-5.
- RANSOME, A. *Piktové a mučedníci aneb Naprosto nevitáná návštěva*. Praha : Albatros, 1987.
- RANSOME, A. *Slečna Lee*. Praha : Toužimský & Moravec, 2000. ISBN 80-7264-022-4.
- RANSOME, A. *Swallows and Amazons*. London : Random House Children's Book, 2001. ISBN 0 09 942733 8.
- RANSOME, A. *Trosečníci z Vlastovky*. Praha : Albatros, 1988.
- RANSOME, A. *Velká severní?*. Praha : Albatros, 1974.
- RANSOME, A. *Velká šestka*. Praha : SNDK, 1967.
- RANSOME, A. *Záhadné vody*. Praha : Albatros, 2000. ISBN 80-00-00823-8.
- RANSOME, A. *Zamrzlá loď kapitána Flinta*. Praha : Albatros, 1991. ISBN 80-00-00250-7.
- RANSOME, A. *Bohemia in London*. Oxford : Oxford University Press, 1984. ISBN 0192814125.
- RANSOME, A. *Oscar Wilde, a critical study*. London : Martin Secker, 1912.
- RANSOME, A. *Old Peter's Russian Tales*. London : Cape, 1984.
- RANSOME, A. *Racundra's First Cruise*. London : Century, 1984. ISBN 0712604464.

RANSOME, A. *The Autobiography of Arthur Ransome*. Upravil Rupert Hart-Davis.
London : Jonathan Cape, 1977. ISBN 0-224-01245-2.

Sekundární prameny

BROGAN, H. *The life of Arthur Ransome*. London : Jonathan Cape, 1984.

FRONEK, J. *Velký česko-anglický slovník*. Praha : LEDA, 2000. ISBN 80-85927-54-3.

HAIS, K., HODEK, B. *Velký anglicko-český slovník*. Praha : LEDA : Academia, 1997. 80-200-0632-X (Academia), 80-85927-37-3 (Leda).

HRALA, M. *Současnost uměleckého překladu*. Praha : Československý spisovatel, 1987.

HRDLIČKA, M. *Literární překlad a komunikace*. Praha : FF UK, 1997. ISBN 80-85899-22-1

KRIJTOVÁ, O. *Pozvání k překladatelské praxi : Kapitoly o překládání beletrie*. Praha : Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-215-X

Longman Dictionary of Contemporary English. Longman, 1999. ISBN 0 582 23749 1.

LEVÝ, J. *Umění překladu*. 3. uprav. a rozšíř. vyd. Praha : Železný, 1998. ISBN 80-237-3539-X

MOUNIN, G. *Teoretické problémy překladu*. Praha : Karolinum, 1999. ISBN 80-7184-733-X.

NEWMARK, P. *A Textbook of Translation*. New York : Prentice Hall, 1988. ISBN 0-13-912593-0.

PECHAR, J. *Otázky literárního překladu*. Praha : Československý spisovatel, 1986.

RAMBOUSEK, J. Do Children Read What the Author Wrote? In *Children's Literature in English at the Turn of the Millennium*. Hradec Králové : The British Council; Gaudeamus, University Hradec Králové, 2002, s. 147-162. ISBN 80-7041-940-7.

SHELLEY, H., SUTCLIFF, R., CLARK, L. *Arthur Ransome ; Rudyard Kipling ; Walter de la Mare*. London : Bodley Head, 1968.

ŠKŇOUŘIL, E. *Školní lodě*. Praha : Nakladatelství dopravy a spojů, 1987.

TOWNSEND, J.R. *Written for Children*. Harmondsworth : Kestrel Books, 1983.

Internetové zdroje

Arthur Ransome

<http://www.humboldt1.com/ar/>

<http://www.arthur-ransome.org/ar/arb1o.html>

<http://www.visitcumbria.com/ransome.htm>

http://en.wikipedia.org/wiki/Arthur_Ransome

<http://arthur-ransome.biography.ms/>

http://www.biography.ms/Swallows_and_Amazons.html

Recenze knih Arthura Ransoma

<http://www.humboldt1.com/ar/literary/>

http://archiv.neviditelnypes.zpravy.cz/clanky/8313_0_0_0.html

České překlady knih Arthura Ransoma

<http://www.nkp.cz>

<http://www.tenor1.demon.co.uk/arczech.htm>

Překlad literatury pro děti

<http://www.phil.muni.cz/~jirka/child1ww.html>

Britské reálie

<http://stoplusjedna.newtonit.cz/stare/200516/sol6a14a.asp>

http://en.wikipedia.org/wiki/Humpty_Dumpty

Summary

This thesis deals with the analysis of two different translations of Arthur Ransome's book *Swallows and Amazons*. The analysis is focused on elements that are usually difficult to translate and also on special changes in the text, which the translators made to make the text more readable for the Czech children.

The thesis is divided into three main chapters. The first one is concerned with the life and work of Arthur Ransome. Ransome's biography has three main parts: Ransome's beginnings of writing in London, his stay and work as a journalist in Russia during the Russian revolution and his most famous books for children about *Swallows and Amazons*. Further, the chapter contains synopsis and reviews of Ransome's book *Swallows and Amazons* and a description of the most important characters in his books for children. At the end of the chapter, there is a short paragraph about all Ransome's children's books which were published in Czech. List of all translations is available in Appendix.

The second chapter deals with the theory of translation. It examines different elements of a text which can cause problems. Elements dealt in this chapter are for example cultural differences, names of people and places, dialects, name of the book or influence of older translations. These parts of a text need some specific approaches for translation and these are explained. Further, the chapter contains analysis of specific changes that translators make to simplify the text and make it more readable for children. Also different reasons for such changes are included in the text.

The third chapter is concerned with the analysis of the translations. The analysis is based on the conclusions stated in the second chapter and is divided into smaller units which analyze the same elements examined in the theory of translation. I compared the English text of *Swallows and Amazons* and two different translations. The older one by B. Štěpánek was published in 1934. The newer one by Zora Wolfová was first published in 1959 and later it was revised and newly published in 1971. I used the translation from 1971.

Although *Swallows and Amazons* were primarily written for children, the language of the book is quite difficult. It contains a lot of dialogues and descriptions and a very specific vocabulary, such as slang expressions or special sailing terms.

Štěpánek's translation is older and thus it is written in language that can be considered old-fashioned today. Moreover, Štěpánek made a lot of changes in the text. The most obvious is omitting all parts of the text that refer to the British culture or history. It seems that Štěpánek didn't want to convey such information to his readers. Children didn't know much about the British culture or history and Štěpánek didn't want to explain it. Further, he omitted all text of songs and poems which Ransome quoted. Again, it seems that he didn't think them necessary for his readers or probably he didn't have appropriate translations of these texts. Unluckily, he omitted these parts but didn't adjust the text well and thus there are some illogical constructions in his translation. He also translated or substituted some proper names and converted all metric units. By these changes, he produced a universal story with only a few allusions to the British culture.

Also Štěpánek's translation of special nautical terms is not sufficient. In 1930's when he translated the book, such specific terms didn't have fixed equivalents in the Czech language. Thus Štěpánek's translation is inaccurate and not very systematic. Further, he didn't translate Ransome's puns very well and he also didn't attempt to preserve dialects. There are even some mistakes in his translation and his language doesn't sound naturally because it is sometimes influenced by English sentence structure.

Štěpánek made some changes to make his text more accessible for children. As mentioned above, he omitted all allusions to the British culture and history. But surprisingly he also omitted a sequel where children discuss production of some alcoholic drink. This part probably didn't seem to him a suitable topic for children's discussion. Generally, his translation was probably sufficient in the year of its publication, but today its language is old-fashioned and not suitable for children. Moreover, the text contains several mistakes and incoherent constructions.

Wolfová's translation is newer and thus written by more modern language. Wolfová chose a different approach to the translation than Štěpánek. She didn't omit any part referring to the British culture or history and she also translated all song and poems. Her readers were more informed than Štěpánek's and thus she could translate all these references without explanations. She also didn't translate almost any proper name and she used British metric system. Sometimes she decided that some allusion is too specific and she substituted it by another, but she tried to preserve the British origin.

Wolfová translated nautical terms much better than Štěpánek. Czech terms were already fixed and, moreover, she asked an experienced sailor for help. Therefore, her nautical terms are accurate and children can learn a lot about sailing from her translation. She also translated Ransome's puns quite well and she also tried to transfer the dialects.

However, she decided to make some changes to the text too. She omitted some boring descriptions and changed affective meaning of some sentences. Luckily, these changes had no influence on the story and they made the translation more vivid. Though Wolfová's translation is very good, she also made some minor mistakes. They were usually caused by misunderstanding of the text or by using inappropriate words.

To conclude, Wolfová's translation is more suitable for children. It is written by more interesting language than Štěpánek's and it brings to children new information about sailing and Britain. The translation is more dynamic and she conveys the same message as the author intended.